

Το κάτωθι κείμενο του επίκουρου καθηγητή και προέδρου του τμήματος Ιστορίας **Δρ. Λεβέντ Καγιάπιναρ (Levent Kayapınar)**, ο οποίος διδάσκει στο τμήμα ιστορίας του Πανεπιστημίου του **Άμπαντ, Μπόλου Τουρκίας (Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Başkanı, Bolu, e-mail: kayapinarlevent@yahoo.com)** γράφτηκε ειδικά για το ‘Διαδικτυακό Αρκαδικό Συνέδριο’. Η μετάφραση του κειμένου όπως και ορισμένες διευκρινιστικές σημειώσεις είναι του **Ηρακλή Μήλλα (Δρ.)** ο οποίος **διδάσκει τουρκική ιστορία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και κατοικεί και στη Δημητσάνα.**

Ο Λ. Καγιάπιναρ στο κείμενο του επεξηγεί τις δυσκολίες ανάγνωσης των ελληνικών τοπωνυμίων λόγω της ιδιαιτερότητας της οθωμανικής γραφής η οποία μεταξύ των άλλων δεν χρησιμοποιεί φωνήεντα. Στις περισσότερες φορές οι περιοχές αναγνωρίζονται από τους ελληνόφωνους αρκετά εύκολα. Κατά την ελληνική απόδοση του κειμένου δεν έγινε μια δεύτερη προσπάθεια ταυτοποίησης των περιοχών αλλά αναφέρονται με λατινικούς χαρακτήρες και όπως διαβάζονται από τον μελετητή βάσει των οθωμανικών κατάστιχων.

Η Πελοπόννησος αναφέρεται στα κατάστιχα ως Μοριάς (Mora). Στη μετάφραση χρησιμοποιήθηκαν και οι δύο όροι. Στο παράρτημα που ακολουθεί παραθέτονται τα σχετικά αρχεία σε μεταγραφή με λατινικούς χαρακτήρες. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αναφερθούν στο αρχικό κείμενο του ερευνητή στα τουρκικά που παρουσιάζεται ταυτόχρονα με την παρούσα μετάφραση.

Η Δημογραφική Δομή της Δημητσάνας Σύμφωνα με τα Οθωμανικά Αρχεία Επικ. Καθηγητής Δρ. Λεβέντ Καγιάπιναρ

Υπάρχουν πολλές πηγές στα οθωμανικά αρχεία σχετικά με την ιστορία της Πελοποννήσου της οθωμανικής περιόδου. Πάντως το μεγαλύτερο μέρος αυτών των αρχείων αναφέρονται στα πληθυσμιακά μεγάλα κέντρα ή σε πολιτικά και οικονομικά γεγονότα. Πληροφορίες για περιοχές όπως χωριά και κωμοπόλεις μπορούν να βρεθούν μόνο στα αρχεία που αποκαλούμε κατάστιχα (Tapu Tahrir defterleri), εκτός αν αυτές οι περιοχές αποτελούν κατ'εξαιρέση και εκτάκτως ένα σημαντικό μέρος της Οθωμανικής ιστορίας. Για τους μελετητές η ανάγνωση αυτών των αρχείων τα οποία είναι γραμμένα στα οθωμανικά δεν είναι καθόλου εύκολη. Και αυτό επειδή στα οθωμανικά γράφονται μόνο τα σύμφωνα και όχι και τα φωνήεντα. Γενικά έχει χρησιμοποιηθεί η γραφή η οποία ονομάζεται ‘tevki’ ή ‘siyakat’ όπου δεν αναφέρονται ούτε καν τα αναγκαία στίγματα.¹ Η δυσκολία είναι ιδιαίτερα αισθητή όταν πρέπει να διαβαστεί ένα κύριο όνομα ή μια τοπωνυμία. Έτσι είναι αδύνατο για ένα μελετητή όπως εγώ που γράφω ένα άρθρο για τη Δημητσάνα από μια απόσταση χιλιάδων χιλιομέτρων να μην κάνει λάθη όταν μεταγράφει ονόματα. Αλλά η ιδέα ότι

¹ Για να μην είναι προσβάσιμο το κείμενο από τους μη ιδικούς (HM).

αυτό το άρθρο θα δημοσιευθεί στο διαδίκτυο με ενθαρρύνει. Και αυτό επειδή ελπίζω ότι κατά το διάστημα που το άρθρο θα εμφανίζεται στο διαδίκτυο τα άτομα των οποίων τα ονόματα αναφέρονται στο άρθρο και αυτοί που είναι καλύτεροι γνώστες της τοπικής ιστορίας από μένα θα βοηθήσουν να γίνουν οι σχετικές διορθώσεις στα λάθη που πηγάζουν από τη μη καταγραφή των φωνηέντων.

Στο πρώτο μέρος αυτού του άρθρου παραθέτω τα κατάστιχα που σχετίζονται με την Πελοπόννησο και τα οποία είναι απαραίτητα για τη συγγραφή της ιστορίας όχι μόνο της Δημητσάνας αλλά και για οποιαδήποτε περιοχή της Πελοποννήσου γενικότερα, με την ελπίδα ότι θα φανούν χρήσιμα για τις περαιτέρω έρευνες. Στο δεύτερο μέρος του άρθρου επεξηγούνται τα χαρακτηριστικά ενός κατάστιχου της Πελοποννήσου (του Μοριά), αναφέροντας το τι είναι ένα τέτοιο κατάστιχο, τι εμπεριέχει και τα χαρακτηριστικά του. Στο τρίτο μέρος επεξηγείται η ιστορία της Δημητσάνας στην περίοδο 1461-1574. Στο παράρτημα ο αναγνώστης μπορεί να βρει μερικά από τα οθωμανικά αρχεία που αναφέρονται στην Δημητσάνα και την περιοχή της σε μεταγραφή με λατινικούς χαρακτήρες.

Πρώτο Μέρος

1- Τα κατάστιχα ως ιστορικές πηγές της Δημητσάνας και της Πελοποννήσου της οθωμανικής περιόδου

Οθωμανικά κατάστιχα της Πελοποννήσου

1) TT 10, Περίοδος του Σουλτάνου Μεχμέτ του Πορθητή (1461). Εφορία (Maliye). Λεπτομερειακό κατάστιχο (tahrir defteri) το οποίο εμπεριέχει οικονομικά μεγέθη διοικητικών περιοχών όπως των σαντζακιών, κοινοτήτων, χωριών κ.α. όπως και λεπτομέρειες σχετικά με τους κατοίκους και της φορολογίας που καθορίζεται με βάση τα εισοδήματά των.

2) TT 80, Περίοδος του Σουλτάνου Σελίμ Α' (1512-1520), Εφορία (Maliye). Λεπτομερειακό κατάστιχο το οποίο εμπεριέχει στοιχεία σχετικά με τους πληθυσμούς και τις εισπράξεις από τιμάρια, από δήμους, από τιμάρια των φρουριών του Βιλαετιού της Πελοποννήσου όπως και τα συνοριακά περιθώρια του φρουρίου του Ναυπλίου και τους φόρους του μεταξιού που αντιστοιχούν στην περιοχή.

3) TT 114, H. 929 (1522)-938, Περίοδος: Σουλτάνου Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής. Στρατιωτικό (Askeriye). Κατάστιχο περιληπτικό για τα τιμάρια που ανήκουν στους φρουρούς των φρουριών (όπου καταγράφονται τα ονόματα των τιμαριούχων και των περιοχών αλλά δεν περιέχουν τα ονόματα των κατοίκων αλλά μόνο περιληπτικά το συνολικό αριθμό του πληθυσμού και των φόρων που εισπράχτηκαν).

4) TT 367, Περίοδος: Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή (1520-1566). Εσωτερικών (Dahiliye). Κατάστιχο των εξής σαντζακιών (liva): Karliili (Στερεάς Ρούμελη), Tirhala, Eğriboz, Mora, Rodos, İskodra, Dukakin, Ohri, Elbasan (τα τέσσερα τελευταία σαντζάκια σήμερα βρίσκονται μέσα στα σύνορα της Αλβανίας).

5) TT 390, Περίοδος: Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή (1520-1566). Κατάστιχο σχετικά με τα τιμάρια που ανήκουν στο Μοριά: Balyabadra (Palaiia Patra),

Moton, Koron, Kalavrita, Korintos, Arhos (Argos), Hlumiç (Χλουμούτσι), Karitena, Mizistra (Mistra), Arkadya.

6) TT 446, Περίοδος: Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή (1520-1566). Εφορία (Maliye). Λεπτομερειακό κατάστιχο του σαντζακιού του Μοριά όπου καταγράφονται οι πληθυσμοί των χωριών και των εσόδων όπως και των οπλισμών των φρουριών των εξής περιοχών: Korintos, Anapoli, Arhos, Karitena, Arkadya.

7) TT 509, Η.979 (1571), Περίοδος του Σουλτάνου Σελήμ Β'(1566-1574). Κατάστιχο του σαντζακιού του Μοριά : Balyabadra, Hlumiç, Moton, Kalavrita, Korintos, Anapoli, Karitena, Arhos, Arkadya.

8) TT 560, Περίοδος του Σουλτάνου Σελήμ Β'(1566-1574), Οικονομία, Βακούφια, Στρατιωτικό (Maliye, Evkaf, Askeriye). Λεπτομερειακό κατάστιχο το οποίο εμπεριέχει τους πληθυσμούς και τα έσοδα των εξής δήμων (kaza) του Μοριά: Karitena, Arhos, Mizistra, Arkadya, Kalamata, Muton, Koron, όπως και τα τιμάρια και τους εξοπλισμούς των εξής φρουριών: Karitena, Arkadya, Koron

9) TT 565, Περίοδος του Σουλτάνου Σελήμ Β' (1566-1574), Τιμάριο. Κατάστιχο του Μοριά όπου καταγράφονται τα φρουριακά τιμάρια των εξής περιοχών: Mizistra, Monemvasia, Koron, Kalamata.

10) TT 605, Η. 991 (1583), Περίοδος του Σουλτάνου Μουράτ Γ' (1574-1595), Οικονομία, Βακούφια (Maliye, Evkaf). Λεπτομερειακό κατάστιχο όπου καταγράφονται οι κωμοπόλεις, τα χωριά και τα έσοδα των εξής περιοχών του Μοριά: Korintos, Tripolis, Arhos, Anabolu, Karitena, όπως και το βακούφι του φρουρίου της Καρύταινας.

11) TT 607, Η. 991 (1583), Περίοδος του Σουλτάνου Μουράτ Γ' (1574-1595), Οικονομία, Στρατιωτικό (Maliye, Askeriye). Σχετικά με τις νομικές διατάξεις του σαντζακιού του Μοριά και των πληθυσμών και εσόδων των σχετικών δήμων.

12) TT 712, Η. 1022 (1613). Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Α'(1603-1617). Οικονομία, Βακούφια, Στρατιωτικό (Maliye, Evkaf, Askeriye). Λεπτομερειακό κατάστιχο όπου καταγράφονται οι πληθυσμοί και τα έσοδα των εξής δήμων του Μοριά: Balyabadra, Hlumiç, Kalavrita, Arkadya, Andrusa, Muton

13) TT 714, Η. 1022 (1613), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Α'Ι. Ahmet (1603-1617), Οικονομία, Βακούφια, (Maliye, Evkaf). Λεπτομερειακό κατάστιχο όπου καταγράφονται οι πληθυσμοί και τα έσοδα των εξής δήμων του Μοριά: Korintos, Tripolis, Arhos, Anapoli, Karitena

14) TT 715, Η. 1022 (1613), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Α'Ι. Ahmet (1603-1617), Οικονομία, Βακούφια (Maliye, Evkaf). Λεπτομερειακό κατάστιχο του Mizistira, και των φρουριακών τιμαρίων και βακουφιών της περιοχής.

15) TT 777, Η. 1052 (1642), Περίοδος του Σουλτάνου Ιμπραήμ (1640-1648), Στρατιωτικό (Askeriye), σχετικά με μπαρουτάδες, τυφεκιοποιούς, ασβεστάδες, κεραμιδάδες, γερακάριδες, φύλακες και κανονάδες όπως και με τα πολεμοφόδια των Arkadya, Anavarin, Muton και λοιπών περιοχών του Μοριά

16) TT 796, H. 1076 (1665), Περίοδος του Σουλτάνου Μεχμέτ Δ', (1648-1687), Οικονομία (Maliye). Καταγραφή κατάστιχου της κωμόπολης της Korintos (Gördus) του σαντζακιού του Μοριά

17) TT 797, H. 1079 (1668), Περίοδος του Σουλτάνου Μεχμέτ Δ' (1648-1687), Στρατιωτικό (Askeriye). Σχετικά με την πιστοποίηση αυτών από τα τιμάρια των σαντζακιών των Mora, Mizistra, İnebahti, Eğriboz, Siğla?, Kocaeli που δηλώνουν ότι βρίσκονται στο Cezair (νησιά) για την πολιορκία της Kandiye (Κρήτης) όπως σχετικά με τα τιμάρια της Ανατολίας που ακυρώθηκαν.

18) TT 876, H. 1127 (1715), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Οικονομία (Maliye). Λεπτομερειακό κατάστιχο σχετικά με τον πληθυσμό, τα έσοδα, και τα κτίσματα και εδάφη που ανήκουν στους Μουσουλμάνους, στους 'zimmi' (μη-μουσουλμάνους Οθωμανούς υπηκόους) και στους Βενετσιάνους (ξένους υπηκόους) του δήμου Tripolis του Μοριά.

19) TT 878, H. 1127 (1715), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Οικονομία (Maliye). Λεπτομερειακός κώδικας που καταγράφει τα εδάφη και τα τσιφλίκια που έχουν οι μουσουλμάνοι, οι μη μουσουλμάνοι και οι Βενετσιάνοι στο δήμο της Manya στις κοινότητες Pasova, Kilef, Zarnata.

20) TT 879, H. 1128 (1715), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Οικονομία (Maliye). Δηλώνει τον πληθυσμό, τα κτήματα και τα έσοδα στους δήμους Kalamata, Leondar, Andrusa.

21) TT 880, H. 1128 (1715), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Οικονομία (Maliye). Λεπτομερειακό κατάστιχο σχετικά με πληθυσμό και εσόδων όπως και των Βενετσιάνων των χωριών των δήμων Arkadya, Anavarin-i Atik (Παλαιό), Anavarin-i Cedid (Νέο) και των φρουρίων του Μοριά.

22) TT 881, H. 1128/1129 (1716), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Τιμάριο, σχετικά με τα τιμάρια που παραχωρήθηκαν στο σερασκέρη Osman Paşa στο σαντζάκι του Μοριά.

24) TT 883, H. 1128 (1716), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Οικονομία (Maliye). Κατάστιχο σχετικά με δέκα έξι χωρία και τέσσερα μοναστήρια στο Benefşe (Monemvasia) στο δήμο του Mizistra.

25) TT 884, H. 1128 (1716), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Οικονομία (Maliye). Σχετικά με τα χρήματα και εδάφη του Μοριά που είναι εύκολη η κατάληψή τους.

26) TT 890, H. 1131 (1718), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Τιμάριο. Στρατιωτικό (Askeriye). Σχετικά με τα τιμάρια που δόθηκαν στους φύλακες φρουρίων Mustafa Πασά ve Ahmet Πασά στο σαντζάκι του Μοριά.

27) TT 894, H. 1138 (1725), Περίοδος του Σουλτάνου Αχμέτ Γ' (1703-1730), Στρατιωτικό (Askeri). Κατάστιχο που καταγράφει τους φρουρούς των παραθαλάσσιων φρουρίων Anapolu, Plamude, Kastel-i bahri όπως και τα άλλα φρούρια και τιμάρια στο Μοριά.

28) TT 1046, Δίχως ημερομηνία. Οικονομία (Maliye). Λεπτομερειακό κατάστιχο όπου καταγράφονται ο πληθυσμός των χωριών και τα έσοδα από χωριά του δήμου Balyabadra στο Μοριά.

Εκτός αυτών υπάρχουν και τα κάτωθι κατάστιχα, τρία για Mizistra και Korintos. Οι αριθμοί τους έχουν ως εξής:

Mizistra: 603, 677, 731,

Korintos 944

Τα τετράδια (defter) για το Μοριά τα οποία στην ουσία είναι στοιχεία περιουσιών εδαφών (Tapu tahrir defteri) και που φυλάσσονται στον κατάλογο του 'Maliye' αριθμούνται ως εξής στα αρχεία που χαρακτηρίζονται ως 'İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Maliyeden Müdevver Defterler':

MAD 561

MAD 5354

MAD 7217

Τα δε τελευταία κατάστιχα που συγκροτήθηκαν όταν η Πελοπόννησος καταλήφθηκε για δεύτερη φορά από τους Οθωμανούς το 1715, φυλάσσονται στο αρχείο 'Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadim Arşivi' και φέρουν τους κάτωθι αριθμούς:

TT 15/509, 1715 tarihli (III. Ahmet 1703-1730) Mora Mufassal Defteri cilt 1

TT 24/510, 1715 tarihli (III. Ahmet 1703-1730) Mora Mufassal Defteri cilt 2

TT 25(1)/511, 1715 tarihli (III. Ahmet 1703-1730) Mora İcmal Defteri

TT 71, H. 1129 (1716) (III. Ahmet 1703-1730), Mora (Kanunname)

Δεύτερο Μέρος

Α. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΑΤΑΣΤΙΧΑ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΣ

Ο άνθρωπος του σήμερα ο οποίος βιώνει την κοινωνία της πληροφορίας, για να μπορέσει να διατηρήσει απρόσβλητη την επικοινωνία του με τον υπόλοιπο κόσμο, αναλώνει ημερησίως ένα σημαντικό μέρος του διαθέσιμου χρόνου για να αποκτήσει πρόσβαση στις χρήσιμες σ'αυτόν γνώσεις. Και αυτή η ανάγκη για πληροφόρηση καθιστά τον χρόνο ακόμα πιο πολύτιμο και ωθεί τον άνθρωπο σε αναζήτηση στατιστικών πληροφοριών που να έχουν τη δυνατότητα να επιδείξουν με συντομία και περιεκτικότητα δεδομένα που ορίζουν από τη μια τα όρια του θέματος που τον ενδιαφέρει και από την άλλη παρουσιάζουν συγκεκριμένες πτυχές του.

Η έντονη αυτή αξίωση του αναγνώστη ισχύει και για την επιστήμη της ιστορίας. Γι'αυτόν το λόγο τα τελευταία χρόνια σε όλο τον κόσμο, στην ερευνητική δραστηριότητα με αντικείμενο την ιστορία, υπάρχει μια έντονη τάση για χρήση των στατιστικών δεδομένων. Όμως κάθε ιστορική περίοδος, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας των διαθέσιμων πηγών της δεν είναι στον ίδιο βαθμό τυχερή στην χρήση των στατιστικών στοιχείων. Για παράδειγμα οι ιστορικοί που έχουν ως αντικείμενο έρευνας την αρχαία, την μεσαιωνική και την νεότερη εποχή είναι λιγότερο τυχεροί σε σχέση με τους συναδέλφους τους που μελετούν την σύγχρονη εποχή. Επίσης επειδή

και τα στατιστικά στοιχεία που έχουν περισωθεί είναι λιγοστά η παγκόσμια ιστορία βρίσκεται στο επίκεντρο εκείνης της εποχής που δεν νοείτο ακόμη η χρήση των στατιστικών δεδομένων. Εντούτοις τονίζεται ότι την μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι ιστορικές πηγές που ανήκουν στους Τούρκους².

Οι τουρκικές πηγές που θεωρούνται ως εξαίρεση από άποψη στατιστικής και αφορούν την τελευταία φάση του Μεσαίωνα και περαιτέρω την νεότερη εποχή είναι τα οθωμανικά κατάστιχα. Με την βοήθεια αυτών των κατάστιχων είναι εφικτή η πληροφόρηση για το πώς καθιερώθηκε η οθωμανική επαρχιακή οργάνωση στις πρόσφατα κατακτηθέντες περιοχές, για το πώς ήταν η δημογραφική κατάσταση, η ονοματολογία, η τοπωνυμία και η οικονομική ιστορία των περιοχών αυτών.³

Πριν από τους Οθωμανούς, την βυζαντινή εποχή υπήρχε ένα σύστημα καταγραφής που έμοιαζε με το οθωμανικό σύστημα των κατάστιχων και άρχισε να εφαρμόζεται από τον 10^ο αιώνα. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό που ονομαζόταν αναγραφή και επαναλαμβανόταν κάθε 30 χρόνια, καταγραφόταν όλη η περιουσία των ατόμων και φορολογούνταν βάση των στοιχείων που προέκυπταν από την διαδικασία αυτή της αναγραφής. Όμως επειδή τα βυζαντινά αυτοκρατορικά αρχεία δεν έχουν σωθεί, εμείς πληροφορούμαστε για το σύστημα αυτό μόνο από ελάχιστα περισωθέντα δείγματα αυτής.⁴

Επίσης στην βυζαντινή αυτοκρατορία υπήρχαν και τα λεγόμενα Πρακτικά τα οποία περιείχαν πολύ σημαντικά στοιχεία τύπου αναγραφής. Πιο συγκεκριμένα αφορούσαν καταχωρήσεις για μεταβίβαση του δικαιώματος διαχείρισης της γης από το κράτος σε ιδιώτες και στις εκκλησίες και στοιχεία επίσης για αυτούς που διαβίωναν στις εκχωρούμενες γαίες. Από αυτές τις καταχωρήσεις σε σχέση με τις αναγραφές έχουν περισωθεί περισσότερα δείγματα.⁵

² **V. Panayotopoulos**, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος-18ος Αιώνας*, Ατina 1985, σ.18.

³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με ένα οθωμανικό κατάστιχο το οποίο θεωρείται ένα από τα παλιότερα που σώζεται και για το πώς γινόταν η σύνταξή του βλ. **H. İnalçık**, *Hicri 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid (Το κατάστιχο περί Αλβανών με χρονολογία εγίρας 835, Άγκυρα 1954, σ. XI-XXXVI*. Επίσης σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές που επωφελούνται από τα κατάστιχα βλ. **K.Çiçek**, “Osmanlı Tahrir Defterlerinin Kullanımında Görülen Bazı Problemler ve Metod Arayışları”(Κάποια προβλήματα που παρατηρούνται στην χρήση των οθωμανικών κατάστιχων και αναζήτηση μεθόδων) *Türk Dünyası Araştırmaları*, 97, 1995, σ.93-111.

⁴ **V. Panayotopoulos**, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος-18ος Αιώνας*, Αθήνα 1985, σ.29; **N. Svoronos**, “Recherches sur le cadastre byzantin et la fiscalité aux XIe et XIIe siècles: le cadastre de Thebes” *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 83, 1959, σ.63-67; **Thiriet**, *La Roumanie vénitienne au moyen âge. Le développement et l'exploitation du domaine colonial vénitien (XIIe – XVe siècles)*, Παρίσι 1959 σ. 266-267;

⁵ Για τις μελέτες που έχουν γίνει με την βοήθεια των Πρακτικών βλ. **D.Jacoby**, “Phénomènes de démographie rurale a Byzance aux XIIIe, XIVe et XVe siècles” *Etudes Rurales*, 5-6, 1962, σ.161-186; **N.K.Kondov**, “Demographische Notizen über die Landbevölkerung aus dem Gebiet des unteren Strymon in der ersten Hälfte des XIV. Jahrhunderts” *Etudes Balkaniques*, 2-3, 1965, σ.261-272; **A.Laiou-Thomadakis**, *Peasant Society in the Late Byzantine Empire. A Social and Demographic Study*, Princeton 1977; Για τις ομοιότητες των Πρακτικών με τα άλλα συστήματα καταγραφής βλ. **K.Çiçek**, “Osmanlılardan Önce Akdeniz Dünyasında Yapılan Tahrirler Hakkında Bazı Gözlemler”(Κάποιες παρατηρήσεις για τις καταγραφές που έχουν συνταχθεί πριν τους Οθωμανούς στον μεσογειακό χώρο) *Osmanlı Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 6, 1995, σ.64-68. Επίσης για μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε με την σύγκριση των οθωμανικών κατάστιχων και των βυζαντινών πρακτικών βλ. **H.Lowry**, “The Island of Limnos: a case study on the continuity of Byzantine forms under Ottoman Rule” *Continuity and Change in late Byzantine and Early Ottoman Society* Birmingham 1986, σ.235-261.

Όπως συνέβαινε με τις περισσότερες περιοχές που βρίσκονταν στην οθωμανική επικράτεια έτσι και στην Πελοπόννησο, συντάχθηκαν αναλυτικά κατάστιχα των τιμαριών. Τα περισσότερα κατάστιχα που συντάχθηκαν μετά τον τερματισμό της κυριαρχίας του Δεσποτάτου του Μοριά σώζονται μέχρι τις μέρες μας. Το αντικείμενο της έρευνάς μας αποτελούν τα πρώτα κατάστιχα που συνέταξε η οθωμανική διοίκηση αμέσως μετά την οριστική κατάκτηση της Πελοποννήσου. Αυτά τα κατάστιχα τώρα βρίσκονται σε δύο διαφορετικά αρχεία. Το πρώτο βρίσκεται στην Σόφια στην Εθνική Βιβλιοθήκη «Κύριλλος και Μεθόδιος» με αριθμό 1/14662⁶. Ενώ το άλλο είναι στο Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο στην Πόλη και είναι καταχωρημένη στα Κτηματικά Κατάστιχα με αύξοντα αριθμό το 10.⁷

Το κατάστιχο με αριθμό 1/14662 που βρίσκεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη «Κύριλλος Μεθόδιος» της Σόφιας έχει 48 φύλλα και 98 σελίδες.⁸ Οι σελίδες: μία, δύο, τρεις, δώδεκα, δεκατρείς, είκοσι, σαράντα, σαράντα μία, εξήντα πέντε, ογδόντα δύο, ογδόντα τρεις είναι κενές. Συνήθως αυτές οι κενές σελίδες μεσολαβούν κατά την μετάβαση απ'το ένα τιμάρι στο άλλο. Στο κατάστιχο λείπουν φύλλα στην αρχή και στο τέλος.⁹ Το κατάστιχο έχει μήκος 35 εκατοστά και πλάτος 14 εκατοστά.¹⁰ Σε ότι αφορά την κατάσταση του κατάστιχου, οι περισσότερες σελίδες έχουν κιτρινίσει τελείως ή είναι ημικίτρινες. Η μελάνη σε ορισμένα σημεία έχει σβηστεί, όμως αυτό δεν είναι σε βαθμό που θα εμπόδιζε την ανάγνωση του περιεχομένου του. Το υδατογράφημα (φιλιγκράν) του κατάστιχου έχει μορφή ψαλίδας.¹¹ Το είδος της γραφής που χρησιμοποιήθηκε στο κατάστιχο είναι το σουλτανικό μονόγραμμα (tenki hattı).¹²

Ο συντάκτης του κατάστιχου κατάφερε με μεγάλη επιδεξιότητα να αποδώσει φωνητικά με σωστό τρόπο, τα ελληνικά, αλβανικά και τουρκικά τοπωνύμια και κύρια ονόματα. Εντούτοις ανάλογα με την τουρκική προφορά των ξένων λέξεων σημειώθηκαν κάποιες αλλαγές. Χρησιμοποιήθηκαν φωνήεντα που διευκόλυναν την

⁶ Στο εξής σε κάθε αναφορά στο κατάστιχο αυτό για συντομία θα προτιμηθεί η έκφραση **Κύριλλος και Μεθόδιος 1/14662**.

⁷ Στο εξής σε κάθε αναφορά στο κατάστιχο αυτό για συντομία θα προτιμηθεί η έκφραση **Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο ΤΤ 10 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)**.

⁸ Ο πρώτος που έκανε γνωστό στον επιστημονικό κόσμο την ύπαρξη του κατάστιχου αυτού που βρέθηκε στην Σόφια και αναφερόταν στον Μοριά ήταν η Β. Cvetkova. Βλ. **B. Cvetkova**, “Noviye dannije o hristijanah-spahiyah na balkanskom poluostrrove v period turetskono gospodstva” (Τα νεά δεδομένα για τους χριστιανούς σπαχήδες κατά περίοδο της τουρκικής κυριαρχίας στην Βαλκανική Χερσόνησο) *Vizantijskij Vremennik*, 13 (1958), 184-197.

⁹ Για εκείνους που πραγματοποίησαν μελέτες για πρώτη φορά κάνοντας χρήση αποκλειστικά μόνο αυτού του κατάστιχου βλ. **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, “Oikonymes et anthroponymes du Péloponnese vers la moitié du XVe siècle” *Actes du XVe Congrès International des Sciences Onomatiques*, (Σόφια 1972), I, Σόφια 1974, σ.69-72; Η ίδια ομάδα αργότερα αφού μελέτησε όλο τον τόμο εξέδωσε στα βουλγαρικά με μια σύντομη γαλλική περίληψη ένα άρθρο σε μορφή βιβλίου Βλ. **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, “Selisni, licni i familni imena ot severozapaden Pelopones prez sredata na XV vek”, *Godisnik na Sofijskiya Universitet*, LXVIII, Σόφια 1977, σ. 213-296.

¹⁰ **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, “Selisni, licni i familni imena ot severozapaden Pelopones prez sredata na XV vek”, *Godisnik na Sofijskiya Universitet*, LXVIII, Σόφια 1977, σ. 213

¹¹ **P. Asenova-R. Stoykov, T. Katsori**, “Selisni, licni i familni imena ot severozapaden Pelopones prez sredata na XV vek”, *Godisnik na Sofijskiya Universitet*, LXVIII, Σόφια 1977, σ. 214.

¹² **H. , Hicri 835 Tarihi Sûret-i Dester-i Sancak-i Arvanid**, (Το κατάστιχο περί Αλβανών με χρονολογία εγίρας 835 Άγκυρα 1954, XII; Για τα γενικά χαρακτηριστικά του σουλτανικού μονογράμματος (Tenki hattı) βλ.. **M. Yazır**, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı* (Οδηγός ανάγνωσης παλαιογραφίας), Άγκυρα 1983, σ.120-122.

προφορά των λέξεων που άρχιζαν από σύμφωνα, έτσι αντί για Στέφανος γράφτηκε Ιστέφανος.¹³ Η κατάληξη -ίτσα που είχε ευρεία χρήση στα σλαβικά και αλβανικά τοπωνύμια γράφτηκε ως -σα, -σε, -ca, και ce, έτσι αντί για Καλανδρίτσα-Kalandritsa γράφτηκε Kalandriça¹⁴. Επίσης κάπου κάπου αλλάζουν θέση τα ηχηρά σύμφωνα με τα άηχα, για παράδειγμα η Παλιά Πάτρα (Palya Patra) γράφεται ως Μπαλιά Πάτρα (Balya Patra).¹⁵ Το αρχικό γράμμα των λέξεων που αρχίζουν με «B» (V) κάποτε γράφεται με το «Oυ» (U) π.χ. αντί για Βλάχο (Vlaho), γράφεται Ουλάχο (Ulaho).¹⁶ Επιπλέον όπως παρατηρείται σε πολλές περιοχές στα Βαλκάνια¹⁷, τα οδοντικά σύμφωνα «θ» και «δ» τα οποία δεν υπάρχουν στα τουρκικά όμως έχουν ευρεία χρήση στις ελληνικές και αλβανικές λέξεις γράφονται με «σ» και «ζ» αντίστοιχα, π.χ. αντί για Διάκος Βαρθολαίμος γράφεται Ζιάκος Βαρσολέμος (Ziakos Varsolemos)¹⁸. Όλα αυτά τα δεδομένα μας κάνουν να υποθέσουμε ότι ο συντάκτης του κατάστιχου εκτός από τουρκικά γνώριζε ελληνικά και αλβανικά.

Το δεύτερο κατάστιχο που είναι καταχωρημένο στο υπ.αρθ. 10 Κατάστιχο Κτηματολογίου στο Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο, έχει μήκος 36 εκατοστά, πλάτος 13.5¹⁹ εκατοστά και πάχος 2.5 εκατοστά. Το κατάστιχο έχει 96 φύλλα και 192 σελίδες. Οι σελίδες: τριάντα οχτώ, τριάντα εννιά, εξήντα εφτά, εκατόν σαράντα ένα, εκατόν πενήντα τρία και εκατόν ενενήντα δύο είναι κενές. Το κατάστιχο έχει καινούριο δέσιμο που είναι από μαύρο χοντρό χαρτόνι με σχέδια λουλουδιών σε ωοειδές σχήμα. Το εσωτερικό του εξώφυλλου έχει χρωματιστή διακόσμηση. Πριν από την πρώτη σελίδα υπάρχει ένα χαρτόνι μπλε χρώματος το οποίο προστέθηκε αργότερα. Το κατάστιχο αριθμήθηκε δύο φορές με τα αραβικά ψηφία από τους αρχαιοθύτες. Οι αριθμοί που δεν είναι υπογραμμισμένοι είναι εκείνοι που δώθηκαν για πρώτη φορά. Ενώ οι υπογραμμισμένοι αριθμοί που δόθηκαν τελευταία αντιπροσωπεύουν τις σελίδες του κατάστιχου.²⁰ Ορισμένες σελίδες του κατάστιχου έχουν υποστεί φθορά από την υγρασία και κάποια σημεία δεν διαβάζονται.

Τα δύο κατάστιχα με την πρώτη ματιά φαίνονται σαν τα τμήματα του ίδιου κατάστιχου ή με άλλα λόγια ο ένας αποτελεί την συνέχεια του άλλου. Όμως οι πρώτοι ερευνητές που μελέτησαν τα δύο αυτά κατάστιχα ανεξάρτητα ο καθένας, δεν μπόρεσαν να διανοηθούν ότι στην ουσία πρόκειται για δύο τμήματα ενός και του ίδιου κατάστιχου.

Ο πρώτος που υποστήριξε ότι αυτά τα κατάστιχα που βρίσκονταν στην Πόλη και στην Σόφια μπορεί να είναι τα τεμάχια του ίδιου κατάστιχου, είναι ο I.

¹³ Κύριλλος και Μεθόδιος 1/14662, σ 50=φύλλο 24β.

¹⁴ Αυτόθι σ 4=φύλλο 1β.

¹⁵ Αυτόθι, σ 86=φύλλο 42β.

¹⁶ Αυτόθι, σ 71=φύλλο 35α.

¹⁷ H. İnalçık, *Hicri 835 Tarihli Süret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, (Το κατάστιχο περί Αλβανών με χρονολογία εγίρας 835 Αγκυρα) 1954, XIII.

¹⁸ Κύριλλος και Μεθόδιος 1/14662, σ. 28=φύλλο 13β.

¹⁹ Το κατάστιχο αυτό για πρώτη φορά αποτέλεσε αντικείμενο εντατικής μελέτης από τους Beldiceanu οι οποίοι με το παρακάτω άρθρο τους το έκαναν γνωστό στον επιστημονικό κόσμο N. Beldiceanu-I. Beldiceanu-Steinherr, "Recherches sur la Morée (1461-1512)" *Südost-Forschungen*, c.XXXIX 1980, σ.17-74. Στο άρθρο αυτό στην σελίδα 19 οι διαστάσεις του τόμου αναφέρονται ως 37/14,5 εκατοστά.

²⁰ Πριν από την πρώτη σελίδα στο μπλε χρώματος χαρτόνι υπάρχει ένα σημείωμα που λέει ότι "Οι σελίδες του τόμου ανασυντάχτηκαν στις 9.1.1990. Οι αριθμοί που είναι υπογραμμισμένοι είναι καινούριοι." Στην έρευνά μας στις παραπομπές που κάναμε στο κατάστιχο TT-10 λάβαμε υπόψη τους καινούριους αριθμούς που αναγράφησαν στις σελίδες.

Αλεξανδρόπουλος²¹. Αυτόν τον ισχυρισμό του, το στηρίζει στην ομοιότητα που παρουσιάζανε τα αντίγραφα από το κατάστιχο που επισύναψε η Τσέτκοβα στο σχετικό άρθρο της, με εκείνα της Πόλης. Δηλαδή ο ισχυρισμός του βασίζεται στην ομοιότητα που παρουσίαζε ο γραφικός χαρακτήρας τους. Ενώ όλα τα κατάστιχα που συντάσσονταν κατά τον 15^ο αιώνα είχαν ως γραφικό χαρακτήρα το σουλτανικό μονόγραμμα (tenki hattı). Ο Αλεξανδρόπουλος αν και δεν είχε να επιδείξει αρκετά τεκμήρια για τον ισχυρισμό του, τελικά δικαιώθηκε. Επιπλέον και το ζεύγος Beldiceanu σε ένα άρθρο τους που συνέγραψαν το 1986, χωρίς να παραθέσουν κάποια τεκμήρια υποστήριξαν το ενδεχόμενο να είναι τα δύο αυτά κατάστιχα τμήματα ενός και μοναδικού βιβλίου.²²

Κατά την δική μας γνώμη το μεγαλύτερο τεκμήριο που αποδεικνύει ότι τα δύο τμήματα αποτελούν κομμάτια του ενός, είναι τα υδατόσημά (φίλιγκράν) τους. Το υπ' αριθ. 10 (TT) κατάστιχο έχει υδατόσημο σε μορφή ψαλιδιού. Το ψαλίδι έχει μήκος 7 εκατοστά και πλάτος 3 εκατοστά.²³ Με βάση το σχήμα και τις διαστάσεις του υδατόσημου μπορεί να ειπωθεί ότι το χαρτί του κατάστιχου είναι προέλευσης Φλωρεντίας, έτους 1459-1460 ή Νεάπολης του 1457.²⁴

Ο γραφικός χαρακτήρας είναι σουλτανικό μονόγραμμα και φέρει όλα τα ορθογραφικά χαρακτηριστικά του κατάστιχου με αριθμό 1/14662 της Εθνικής Βιβλιοθήκης «Κύριλλος και Μεθόδιος» της Σόφιας. Όπως σε εκείνο το κατάστιχο έτσι και εδώ η κατάληξη -ίτσα (itsa) γράφεται με -τζα (ca), τζε (ce), τσα (ça) και τσε (çe)²⁵, αντί για Σταμάτης (Stamatis)²⁶ γράφει Ισταμάτης (İstamatis) και η Παλιά Πάτρα (Palya Patra) γράφεται ως Μπαλιά Πάτρα (Balya Patra)²⁷ επίσης ο καταστιχωτής και εδώ αντί για Βλάχο (Vlaho), γράφε Ουλάχο (Ulaho).²⁸

Εξαιτίας όλων αυτών των στοιχείων έχουμε την πεποίθηση ότι το κατάστιχο με αριθμό 1/14662 που βρίσκεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη «Κύριλλος και Μεθόδιος» της Σόφιας και ο τόμος με αριθμό TT 10 του Κρατικού Οθωμανικού Αρχείου είναι τα τμήματα ενός αυτοτελούς κατάστιχου δηλαδή ο ένας τόμος αποτελεί την συνέχεια του άλλου. Ο τόμος που σώζεται στην Σόφια έχει διαστάσεις 35X14 εκατοστά, ενώ ο τόμος που σώζεται στην Πόλη έχει διαστάσεις 36X13.5 εκατοστά. Οι δύο τόμοι στο μήκος ταυτίζονται ενώ η διαφορά μισού εκατοστού στο πλάτος οφείλεται στο ότι ο ένας τόμος ξαναδέθηκε αργότερα επειδή είχε διαλυθεί λόγω φθοράς. Το γεγονός ότι το δέσιμο του τόμου TT 10 είναι πρόσφατο αποδεικνύει ότι αυτή η περίδεση έγινε

²¹ **Ι.Η. Aleksandropoulou**, « Δύο Οθωμανικά Κατάστιχα του Μοριά (1460-1463)», *Πρακτικά του Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών (2-4 Δεκ. 1977)*, Αθήνα 1978, σ. 399.

²² **N. Beldiceanu-İ. Beldiceanu-Steinherr**, "Corinthe et sa région en 1461 d'après le registre TT10", *Südost-Forschungen*, c. XLX (1986), σ.37.

²³ **C. M. Briquet**, *Les Filigranes Dictionnaire Historique des Marques du Papier des Leur Apparition Vers 1282 Jusqu'en 1600*, τ. II, Leipzig 1923, σ. 237, αριθ. 3685; Αυτή η μελέτη επανεκδόθηκε το 1968 αφού άλλαξαν οι αριθμοί των τόμων. Βλ. **C. M. Briquet**, *Les Filigranes Dictionnaire Historique des Marques du Papier des Leur Apparition Vers 1282 Jusqu'en 1600*, τ. I, Amsterdam 1968, σ.237 και τ. III, 1968 Αμστερδαμ 1968, αριθ. 3685 (1459/60).

²⁴ Χαρτιά που φέρανε φίλιγκράν (υδατόσημο) σε σχήμα ψαλιδιού και με διαστάσεις 7x3 εκατοστών παρήχθησαν το 1465 στο Lucques, το έτος 1469 στην Ρώμη και την Βενετία, και το 1472 πάλι στην Βενετία και το 1470-72 στην Ρώμη. Όμως το χαρτί που χρησιμοποιήθηκε στο κατάστιχο με αριθμό TT 10 δεν μπορεί να έχει κατασκευαστεί πριν το 1463

²⁵ Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο, TT 10, σ. 40.

²⁶ Αυτόθι, σ. 121.

²⁷ Αυτόθι, σ. 142

²⁸ Αυτόθι, σ. 172

μετέπειτα. Επίσης και το γεγονός ότι και οι δύο τόμοι παρουσιάζουν φιλιγκράν σε μορφή ψαλιδιού ενισχύει αυτήν την σκέψη μας. Ως τελευταίο τεκμήριο μπορούμε να αναφερθούμε στον Νικηφόρο Καβασίλα. Ο Νικηφόρος Καβασίλας κατοικεί στο διαμέρισμα του Χλουμουτσίου και έχει δώσει το δικό του όνομα σε μια γειτονιά. Το πρόσωπο αυτό στο κατάστιχο TT10 που σώζεται στο Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο, το βλέπουμε να αναφέρεται στην σελίδα 76 ως «Συνοικία Νικηφόρου Καβασίλα όπου διαμένει και το πρόσωπο αυτό». Για το ίδιο πρόσωπο και στο κατάστιχο 1/14662 της Βιβλιοθήκης «Κύριλλος Μεθόδιος» της Σόφιας στην σελίδα 49- φύλλο 24^α υπάρχει αναφορά με τον εξής τρόπο «Τιμάρι Νικηφόρου Καβασίλα, ο ίδιος παίρνει μέρος στην εκστρατεία» Δηλαδή ο Νικηφόρος Καβασίλας ζει στο διαμέρισμα του Χλουμουτσίου και καρπώνεται ένα τιμάρι με την υποχρέωση να παίρνει μέρος ο ίδιος στις εκστρατείες. Και αυτό αποτελεί τεκμήριο του ότι οι δύο τόμοι αποτελούν συνέχειες του ίδιου κατάστιχου.

B. Η ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΙΧΟΥ

Επειδή δεν έχει σωθεί η πρώτη σελίδα του τόμου, δεν γνωρίζουμε ποιος είναι ο επαρχιακός γραφέας (il yazicicisi) με άλλα λόγια ο συντάκτης του. Επίσης δεν υπάρχει οποιαδήποτε αναφορά σε χρονολογία. Όμως βασιζόμενοι σε κάποιες πληροφορίες που υπάρχουν στο κατάστιχο είναι εφικτή μια κατά προσέγγιση χρονολόγηση.

Βλέπουμε ως πρώτο διοικητή του Μοριά τον γιο του Τουρχάν τον Ομέρ Μπέη. Ο Τουρχάν Μπέη ήταν ένας Οθωμανός επιδρομέας ακρίτης (akinci beyi)²⁹ που είχε επιφορτιστεί με το καθήκον της κατάκτησης της Πελοποννήσου και ταυτόχρονα ήταν και διοικητής της Θεσσαλίας³⁰ και γνώριζε πολύ καλά την Πελοπόννησο.³¹ Και ο Ομέρ Μπέη μαζί με τον πατέρα του έκανε επιδρομές στην Θήβα και στην περιοχή της Αττικής³². Ύστερα γίνεται αντιληπτό ότι ο Ομέρ Μπέη αναλαμβάνει τα καθήκοντα του πατέρα του. Το 1455 βλέπουμε τον Ομέρ Μπέη ως διοικητή του σαντζακιού των Τρικάλων με έσοδα 317.065 ακτσέ (άσπρα-ακçe)³³. Οι οθωμανικές πηγές κατά την κατάκτηση της Αθήνας το 1458 αναφέρουν το όνομα του Ομέρ Μπέη ως διοικητή

²⁹ Fr. Giese, *Die Altosmanische Chronik des Asikpasazade*, Λειψία 1929, σ. 115-116; N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, (Οθωμανικά Χρονικά) Κωνσταντινούπολη 1949, σ. 180-181. “Μια μέρα ο Σουλτάνος Μουράτ Χαν ο Γκαζί προστάζει: «Καλέστε τον Τουραχάν να έρθει». Τον κάλεσαν και ήρθε. Ο Σουλτάνος Μουράτ Χαν ο Γκαζί τον ρωτάει:« Τουραχάν! Αυτό το φρούριο του Εξαμίλλιον που αποτελεί την είσοδο του Μοριά, πώς μπορεί να κατακτηθεί; Πες μου, ποιος θα είναι ο τρόπος της κατάκτησής του..... και τον Τουραχάν Μπέη μαζί με τους δικούς του στρατιώτες έστειλαν ως εμπροσθοφυλακή. Για τον λόγο αυτό η περιοχή του Εξαμίλλιον έγινε δικός του τόπος (έδαφος που πραγματοποίησε επιδρομές, επαρχία του)”

³⁰ L.Chalcoandyle, *Historiarum Demonstrationes*, εκδ.Ε.Darko, τ.ΙΙ, Βουδαπέστη 1922, σ.95. “Ο Επάρχος της Θεσσαλίας Τουρχάν, λαβαίνοντας τα μηνύματα που εστάλησαν στον βασιλιά (σουλτάνο) οργάνωσε εκστρατεία στο Μοριά ”.

³¹ L.Chalcoandyle, *Historiarum Demonstrationes*, εκδ. E.Darko, τ.ΙΙ, Βουδαπέστη 1922, σ.118 “Ύστερα χωρίζοντας την στρατιά του σε δύο τμήματα, τον Επαρχο της Θεσσαλίας τον Τουρχάν τον έστειλε με χίλιους περίπου γενίτσαρους και με ένα μπιμήμα του στρατού στην Πελοπόννησο γιατί μεταξύ των Τούρκων δεν υπήρχε άλλος που να γνώριζε τόσο καλά τον Μοριά ”.

³² L.Chalcoandyle, *Historiarum Demonstrationes*, εκδ.Ε.Darko, τ.ΙΙ, Βουδαπέστη 1922, σ. 92. “Ο γιος του Τουρχάν ο Ομέρ παίρνοντας μαζί του την στρατιά της Θεσσαλίας εκστράτευσε στην Θήβα και την Αττική, αφού λεηλάτησε έκανε επιδρομές μαζεύοντας πολλά λάφυρα. ”

³³ Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο, το κατάστιχο με αριθ. 10 το οποίο μεταβιβάστηκε από το Υπουργ. Οικονομικών (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver 10 no'lu defter), φύλλο 1β.

του Μοριά.³⁴ Παρόλο που υπήρχε συμφωνία μεταξύ του Οθωμανικού Κράτους και των Δεσποτών του Μοριά, οι τοπικοί άρχοντες της Πελοποννήσου και οι Αλβανοί εξεγέρθηκαν και τότε ο Οθωμανός σουλτάνος Μεχμέτ ο Β΄ αναγκάστηκε να πραγματοποιήσει μια δεύτερη εκστρατεία εναντίον της Πελοποννήσου. Σύμφωνα με τις βυζαντινές πηγές σ' αυτήν την εξέγερση πήρε μέρος και ο Ομέρ Μπέη και εξαιτίας της συμμετοχής του αυτής παύθηκε από τα καθήκοντά του.³⁵

Ποιος είναι ο διοικητής του Μοριά μετά τον Ομέρ; Την απάντηση μας την δίνει ο Χαλκοκονδύλης με την εξής φράση: «... στη συνέχεια πολέμησε με τον έπαρχο της Θεσσαλίας τον Ομέρ που είχε εξεγερθεί εξαιτίας μιας διαφοράς που είχε προκύψει και χωρίς να περάσει μεγάλο χρονικό διάστημα ο βασιλιάς (ο σουλτάνος) ανακάλεσε τον Ομέρ και ανέθεσε την διοίκηση στον Έπαρχο της Καλλίπολης τον Ζαγανός.»³⁶ Όμως ο Ζαγανός Πασά κατά την διάρκεια της εκστρατείας της Πελοποννήσου, όταν στην κατάληψη του Σανταμέρι δεν εφάρμοσε τους εθιμικούς κανόνες του ιερού πολέμου των μουσουλμάνων (Fikih) και συμπεριφέρθηκε με υπερβολικά βίαιο τρόπο στον πληθυσμό ανακλήθηκε από τον Μεχμέτ τον Β΄ και στην θέση του διορίστηκε ο Χαμζά.³⁷

Όμως όταν και ο Χαμζά λεηλάτησε μια πόλη που είχε παραδοθεί, ο Μεχμέτ ο Β΄ απέλυσε και αυτόν και διόρισε πάλι τον Ζαγανό ως διοικητή του Μοριά.³⁸ Από τις μαρτυρίες των πηγών μέχρι το 1463 δεν βλέπουμε ως διοικητή του Μοριά άλλον από τον Ελβάν ογλού Σινάν Μπέη.

Στο κατάστιχο που αφορά την Πελοπόννησο και είναι η παλιότερη, ως διοικητής του σαντζακίου του Μοριά αναφέρεται το όνομα του Ελβάν ογλού Σινάν Μπέη.³⁹ Σχετικά με τον Σινάν Μπέη στις δυτικές πηγές δεν συναντάμε καμιά μαρτυρία. Όμως οι οθωμανικές πηγές μας παρέχουν πληροφορίες για το πρόσωπό του. Μεταξύ αυτών των πηγών μπορούν να αναφερθούν επιγραμματικά ο Ασικπασαζαδέ, ο Νεσρί, ο Τουρσούν Μπέη και ο Ιμπν Κεμάλ.

Στην ιστορία του Ασικπασαζαδέ όταν περιγράφονται τα γεγονότα του 1460 στην Πελοπόννησο αναφέρεται το όνομα του Σινάν Μπέη ως εξής: «Και ο Μαχμούτ

³⁴ **İbn Kemal**, *Tevarih-i Al-i Osman*, (Η ιστορία της Δυναστείας των Οθωμανών) VII. Τόμος, επιμ. Ş. Turan, Άγκυρα 1954, φύλλο 126; **İbn Kemal**, *Tevarih-i Al-i Osman*, VII. Τόμος, επιμ. Ş. Turan, Άγκυρα 1957, σ. 124. «Στον αναφερθέντα τόπο, καθώς ξεκουραζόταν ο στρατός (ο οθωμανικός στρατός) που έλαβε την βοήθεια του Θεού, από τον γιο του Τουραχάν, τον Ομέρ Μπέη που ήταν ο διοικητής του Μοριά, ήρθε αγγελιοφόρος και έφερε την είδηση της κατάκτησης του κάστρου της Αθήνας που ήταν μια από τις ξακουστές πόλεις της αναφερθείσας περιοχής και ο τόπος των αρχόντων των αρχαίων Ελλήνων.»

³⁵ **L.Chalcocandyle**, *Historiarum Demonstrationes*, εκδ.Ε.Darko, τ.ΙΙ, Βουδαπέστη 1922, σ. 214. «Κάποιο είπαν ότι στην εξέγερση αυτή συμμετείχε και ο Ομέρ. Η είδηση έφτασε ταχύτατα στον βασιλιά (σουλτάνο). Αυτός αμέσως έδωσε τέλος στην διοίκηση του Ομέρ στον Μοριά και έστειλε άλλον διοικητή στην θέση του.»

³⁶ Αυτόθι σ. 226.

³⁷ **L.Chalcocandyle**, *Historiarum Demonstrationes*, εκδ.Ε.Darko, τ.ΙΙ, Βουδαπέστη 1922, σ. 235. «Ο βασιλιάς (σουλτάνος) τήρησε τις συμφωνίες και παίρνοντας αιχμαλώτους αναχώρησε από εκεί και στρατοπέδευσε στο Αίγιο. Εκεί άφησε τον τον Έπαρχο της Θεσσαλίας και του Μοριά τον Χαμζά.. Εξαιτίας της αποτυχίας στο Σανταμέρι είχε παύσει από τα καθήκοντά του τον Ζαγανό και είχε διορίσει αυτόν (τον Χαμζά).»

³⁸ «Ο βασιλιάς (σουλτάνος) που έμαθε αυτά, απομάκρυνε τον Χαμζά από την θέση του και διόρισε τον Ζαγανός ως άρχοντα και Έπαρχο της Θεσσαλίας και του Μοριά». **L.Chalcocandyle**, *Historiarum Demonstrationes*, εκδ.Ε.Darko, τ.ΙΙ, Βουδαπέστη 1922, σ. 236

³⁹ Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο, ΤΤ 10, σ. 40.

πορεύθηκε προς την κατεύθυνση αυτή και έφτασε κοντά στο Εξαμίλλιον. Εκείνο το διάστημα διοικητής του σαντζακιού του Μοριά ήταν ο Ελβάν ογλού Σινάν Μπέη.»⁴⁰ Και ο Νεσρί όταν αναφέρεται στην εκστρατεία του Μοριά επαναλαμβάνοντας τα λεγόμενα του Ασικπασαζαδέ αναφέρει τα παρακάτω: «Ο Μαχμούτ Πασά όταν προσέγγισε το Εξαμίλλιον, ο διοικητής του σαντζακιού του Μοριά ήταν ο Ελβάν ογλού Σινάν Μπέη.»⁴¹ Επίσης ο Ιμπν Κεμάλ αναφερόμενος στην εκστρατεία του Μοριά του 1460 κάνει αναφορά στον Σινάν Μπέη και λέει το εξής: «...ο Ελβάν ογλού Σινάν Μπέη στον οποίο είχε ανατεθεί το σαντζάκι του Μοριά...»⁴² Και τα τρία αυτά οθωμανικά χρονικά όταν περιγράφουν την εκστρατεία του Μεχμέτ του Β' το 1460, έχουν κοινό σημείο αναφοράς στο όνομα του διοικητή του σαντζακιού του Μοριά.

Στην ιστορία του Τουρσούν Μπέη, επιβεβαιώνεται ότι κατά τον οθωμανοβενετικό πόλεμο του 1463 ο Σινάν Μπέη ήταν διοικητής του σαντζακιού του Μοριά με την εξής έκφραση: «Ο Ελβάν Μπέη ογλού Σινάν Μπέη στον έλεγχο του οποίου βρισκόταν ο Μοριάς.»⁴³ Επίσης και ο Ιμπν Κεμάλ αναφέρεται λεπτομερέστατα στις δραστηριότητες του διοικητή του σαντζακιού του Μοριά του Σινάν Μπέη κατά την διάρκεια του οθωμανοβενετικού πολέμου του 1463. Εδώ υπάρχει αναφορά και στην καταγωγή (το γένος) του Σινάν Μπέη. Σύμφωνα με την οποία ο πρόγονος του Σινάν Μπέη ήταν δοκιμαστής στην κουζίνα του σουλτάνου Τσελεμπί Μεχμέτ και ήταν ένας άντρας έμπειρος που δεν είχε άλλη ασχολία από τον ιερό πόλεμο⁴⁴. Εκτός από αυτήν αναφορά δεν έχουμε καμιά άλλη πληροφορία σχετικά με την καταγωγή του Σινάν Μπέη.

Όπως μαρτυρούν τα οθωμανικά χρονικά από το 1460 που η Πελοπόννησος περνάει στην οθωμανική κυριαρχία μέχρι το 1463 διοικητής του σαντζακιού του Μοριά είναι ο Ελβάν ογλού Σινάν Μπέη. Το κατάστιχο θα πρέπει να συντάχτηκε πριν το καλοκαίρι του 1463. Διότι το 1463 θα ξεκινήσει ο οθωμανοβενετικός πόλεμος που θα διαρκέσει 16 χρόνια.⁴⁵ Στο κατάστιχό μας υπάρχουν μαρτυρίες για τις καλές σχέσεις μεταξύ των Οθωμανών και της Γαληνοτάτης. Για παράδειγμα υπάρχει η εξής καταγραφή για ένα ιχθυοτροφείο που βρισκόταν στο διαμέρισμα της Αρκαδίας: «Τα συνολικά έσοδα του ιχθυοτροφείου ήταν 360 ακτσέ, το ¼ που αντιστοιχεί στα 90 ακτσέ ανήκει στον Σινάν Μπέη τα υπόλοιπα ¾ δηλαδή 270 ακτσέ ανήκε από παλιά στην Βενετία»⁴⁶ Δηλαδή το εν τέταρτο των εσόδων αυτού του ιχθυοτροφείου το καρπούσαν οι Οθωμανοί ενώ διαφυλάγονταν τα δικαιώματα των Βενετών που τους ανήκε παλιότερα η ιδιοκτησία και τα τρία τέταρτα των εσόδων παραχωρούνταν στους

⁴⁰ **Fr. Giese**, *Die Altosmanische Chronik des Asikpasazade*, Λειψία 1929, σ. 144; **N. Atsız**, *Osmanlı Tarihleri*, I (Οθωμανικά Χρονικά), Κων/πολη 1949, σ. 200-201.

⁴¹ **Mehmet Nesri**, *Kitâb-ı Cihan-nümâ (Παγκόσμια ιστορία)*, εκδ. F. R. Unat-M. A. Köymen, τ. 2, Άγκυρα 1987, σ. 734-735.

⁴² **İbn Kemal**, *Tevarih-i Al-i Osman*, (Η ιστορία της Δυνατείας των Οθωμανών), VII. Τόμος, επιμ. Ş. Turan, Άγκυρα 1954, φύλλο 166; **İbn Kemal**, *Tevarih-i Al-i Osman*, (Η ιστορία της Δυνατείας των Οθωμανών), VII. Τόμος, επιμ. Ş. Turan, Άγκυρα 1957, σ. 162.

⁴³ **Tursun Bey**, *Târih-i Ebü'l-Feth*, (Η ιστορία του Πορθητή) επιμ. M. Tulum, Κων/πολη 1977, σ. 131; **Tursun Bey**, *The History of Mehmed the Conqueror*, επιμ. H. İncelik-R. Murphey, Σικάγο 1978, σ. 113β.

⁴⁴ **İbn Kemal**, *Tevarih-i Al-i Osman*, (Η ιστορία της Δυνατείας των Οθωμανών) VII. Τόμος, επιμ. Ş. Turan, Άγκυρα 1954, φύλλο 256-258; **İbn Kemal**, *Tevarih-i Al-i Osman*, (Η ιστορία της Δυνατείας των Οθωμανών) VII. Τόμος, επιμ. Ş. Turan, Άγκυρα 1957, σ. 246-247.

⁴⁵ **S. Tansel**, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyetleri*, (Οι πολιτικές και στρατιωτικές δραστηριότητες του Σουλτάνου Μεχμέτ Πορθητή σύμφωνα με τις οθωμανικές πηγές) Άγκυρα 1953, σ. 197

⁴⁶ Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο, TT 10, s. 94

Βενετούς. Σε μια άλλη καταγραφή που μαρτυρεί τις καλές σχέσεις με την Γαληνοτάτη αναφέρονται τα εξής: «Η αγροτική περιοχή της Μπαλάσας στην ουσία ανήκε στους Φράγκους, όμως επειδή οι χωρικοί που ζούσαν εκεί είχαν ανάγκη, τους παραχωρήθηκε για να το καλλιεργούν»⁴⁷. Για τους παραπάνω λόγους το κατάστιχο πρέπει να συντάχτηκε στο διάστημα από τα τέλη του 1460 ως το 1463.

Μια άλλη καταχώρηση που μας βοηθά για την χρονολόγηση του κατάστιχου είναι η εξής: «το ζεαμέτ του Σανταμέρι ανήκει στον Ιμπραχίμ που είναι γιος του Ισά Μπέη και αυτός είναι ο γιος του Παύλου Κούρτικ»⁴⁸. Εδώ γνωρίζουμε ότι ο Παύλο Κούρτικ στο όνομα του οποίου υπάρχει αναφορά και ο γιος του Ισά Μπέη έδωσαν το όνομά τους σε μια περιοχή στην Αλβανία και εκμεταλλεύονταν μια μεγάλη σε έκταση περιοχή.⁴⁹ Ο Ισά Μπέη, εκτός από τον γιο του τον Ιμπραχίμ Μπέη που τον συναντάμε στην Πελοπόννησο έχει ακόμα έναν γιο που ονομάζεται Γιουσούφ. Τα δύο αδέρφια το έτος Εγίρας 859=1454-55 μ.Χ. εκμεταλλεύονται ένα μεγάλο τιμάρι στην Θεσσαλία που βρίσκεται στην περιοχή του Κέσριτς και έχουν έσοδα ύψους 42.399 ακτσέ.⁵⁰ Ενώ στην Πελοπόννησο ο γιος του Ισά Μπέη, ο Ιμπραχίμ Μπέη το διάστημα 1460-1463 έχει μόνος του υπό τον έλεγχο του ένα μεγάλο ζεαμέτ που περιλαμβάνει την πόλη Σανταμέρι και το διαμέρισμά της και έχει έξοδα 22.952 ακτσέ. Τα τιμάρια της οικογένειας Κούρτικ που ξεκινάνε από την Αλβανία και εκτείνονται μέχρι την Πελοπόννησο δεν μας δίνουν μόνο μια ιδέα για την χρονολογία του κατάστιχου αλλά και για την διαδρομή που ακολούθησαν οι Αλβανοί κατά την άφιξη τους στην Πελοπόννησο.

Αυτό το κατάστιχο παρόλο που έχει τα γενικά χαρακτηριστικά του οθωμανικού συστήματος καταγραφής, εντούτοις έχει κάποιες ιδιαιτερότητες που την διακρίνουν, τις οποίες μπορούμε να τις απარიθμήσουμε ως εξής: Το κατάστιχο επειδή συντάχτηκε μετά το 1460, που είναι η χρονιά της κατάκτησης Πελοποννήσου από τους Οθωμανούς, αποτελεί το πρώτο κατάστιχο που αφορά τον Μοριά. Για τον λόγο αυτό προσδιορίζει τις συνθήκες που επικρατούσαν τα τελευταία χρόνια του Δεσποτάτου του Μοριά. Η οθωμανική επαρχιακή οργάνωση δεν έχει ακόμα εδραιωθεί. Όμως έχουν συσταθεί οι υπηρεσίες και έχουν γίνει οι διορισμοί των κρατικών λειτουργιών που θα διοικήσουν και θα επιβλέπουν το νέο οργανωτικό σύστημα.

Προς το παρόν εκτός από τους διοικητικούς και στρατιωτικούς λειτουργούς δεν έχει εγκατασταθεί μουσουλμανικός πληθυσμός στην Πελοπόννησο. Γι'αυτόν τον λόγο όλοι οι υπήκοοι του σουλτάνου είναι χριστιανοί και εξαιτίας αυτού κατά την σύνταξη του κατάστιχου ο πληθυσμός δεν καταγράφεται σύμφωνα με την θρησκεία του αλλά με βάση την εθνική του καταγωγή. Στην Πελοπόννησο συναντάμε δύο εθνικά στοιχεία και τα οποία είναι το ελληνικό (Rum) και το αλβανικό (Arnavut).

⁴⁷ Αυτόθι, σ. 180.

⁴⁸ Κύριλλος και Μεθόδιος 1/14662, σ. 14=φύλλο 6β.

⁴⁹ **H. İnalçık**, *Hicri 835 Tarihli Süret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, (Το κατάστιχο περί Αλβανών με χρονολογία εγίρας 835) Αγκυρα 1954, σ. 85. “Βιλαέτι του Παύλου Κούρτικ, τιμάριο Ισά Μπέη γιου του Παύλου Κούρτικ

⁵⁰ Κρατικό Οθωμανικό Αρχείο, το υπ' αριθμόν 10 κατάστιχο κτηματολογίου οικονομικής υπηρεσίας (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver 10 no'lu defter), φύλλο 212a ‘Τιμάριο που εκμεταλλεύονται από κοινού και πηγαίνουν μαζί στην εκστρατεία ο Ιμπραχίμ και ο Γιουσούφ, γιοι του Ισά Μπέη που και αυτός είναι γιος του Παύλου Κούρτικ’.

Τρίτο Μέρος

2.2 Η Ιστορία της Δημητσάνας μεταξύ των χρόνων 1461-1574

Η ιστορία της Δημητσάνας μεταξύ του 1461 και του 1574 διερευνήθηκε με γνώμονα τρία οθωμανικά κατάστιχα. Αυτά τα κατάστιχα φέρουν τους αριθμούς TT10, TT446 και TT 560 και φυλάσσονται στο Οθωμανικό Αρχείο της Πρωθυπουργίας (Osmanlı Başbakanlık Arşivi, tahrir defteri). Το πρώτο κατάστιχο του 1461 προέρχεται από την εποχή του Μεχμέτ Β', το δεύτερο ετοιμάστηκε στην εποχή του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή (Kanuni, δηλαδή του Νομοθέτη όπως είναι γνωστός στο τουρκικά) ο οποίος βασίλευσε στα χρόνια 1520-1566. Το τρίτο κατάστιχο ανήκει στην εποχή του Σουλεϊμάν Β', δηλαδή στα χρόνια 1566-1574.

Οι Οθωμανοί πήραν τη Δημητσάνα το 1461 από το Δεσποτάτο του Μοριά ως ένα χωριό. Το πρώτο κατάστιχο αποτυπώνει σχεδόν την κατάσταση όπως ήταν κατά την μετάβαση από το Βυζάντιο στην Οθωμανική επικράτεια. Το 1461 εντάχτηκε στο οθωμανικό διοικητικό σύστημα ως ένα χωριό συνδεδεμένο στο 'χας'⁵¹ του 'μυρλιβά'⁵² Ελβάνογλου Σινάν Μπέη. Η πρώτη διοικητική οργάνωση στην Πελοπόννησο αποτελείτο από δεκαεπτά ναχιγιέ συνδεδεμένα σε ένα λιβά⁵³. Οι ναχιέδες φέρουν τις εξής ονομασίες: Vostıça, Hlumıç, Vumero, Kirevukor, Arkadiya, Leondar, Korintos, Balya Badra (Paleia Patra), Kalavrita, Minhalu, Bezenik, Kalandrıça, Sandomiri, Grebena, Aya İlya, Gardıçko ve Mistra. Η δε Δημητσάνα (Dimitsana) είναι καταγεγραμμένη ως συνδεδεμένη στο ναχιγιέ του Leondar.

Το 1461 η Δημητσάνα έχει 142 'hane'/ 'σπίτια', 31 'mücerred' (δηλαδή άγαμους ενήλικους άνδρες) και 13 bive (χήρες). Ο όρος hane/χανέ στην οθωμανική ιστορία συνήθως σήμαινε μια υποτιθέμενη πενταμελής οικογένεια η οποία συνυπήρχε με ένα χωράφι (με μια εδαφική έκταση) το οποίο καλλιεργούσαν με ένα ζεύγος βοδιών και ήταν επαρκές για την διαβίωση της. Αυτή η έκταση κυμαινόταν από 40 μέχρι 120 στρέμματα, ανάλογα με την αποδοτικότητα του εδάφους. Έτσι, μπορούμε να υποθέσουμε ότι ζούσαν τότε στην Δημητσάνα 710 άτομα. Πάντως οι άγαμοι άνδρες που είχαν χωράφια έχουν χώρια καταγραφεί ως άτομα εκτός του 'σπιτιού' - ως mücerred. Οι δε γυναίκες που πριν ήταν μέλη ενός 'σπιτιού', αλλά που χήρεψαν και έχουν χωράφι καταγράφηκαν ως bive/χήρες. Έτσι το 1461 ο πληθυσμός της Δημητσάνας μαζί με τους 31 ενήλικους άνδρες και τις 13 χήρες είναι περίπου 754 άτομα. Αυτός ο αριθμός, σε σχέση με την περιοχή και την εποχή που αναφερόμαστε είναι μεγάλος για ένα χωριό. Π.χ., χωριά στην περιφέρεια της Δημητσάνας όπως το Κοκκόρα και το Στρούζα έχουν 9 και 16 'σπίτια' αντίστοιχα. Άρα μπορούμε να βγάλουμε το συμπέρασμα ότι η Δημητσάνα κατέχει ένα κεντρικό ρόλο στην περιοχή της και είναι σχεδόν έτοιμη να αναβαθμιστεί σε 'kasaba', δηλαδή σε κεφαλοχώρι ή κωμόπολη.

Μπορούμε να πούμε ότι στη Δημητσάνα τα 142 'σπίτια' το 1461, όπως προκύπτει από τα ονοματεπώνυμα, αποτελούνταν από 79 συγγενικές μεταξύ τους οικογένειες.⁵⁴ Αυτές οι οικογένειες, με (στα τουρκικά, HM) αλφαβητική σειρά είναι οι εξής:

⁵¹ Has: τιμάριο με πρόσοδο άνω των 100.000 άσπρων τον χρόνο (HM).

⁵² Mirliya: στρατιωτικός διοικητής σαντζακιού

⁵³ Nahıye: 'επαρχία' / 'κοινότητα', liva: σαντζάκι

⁵⁴ TT10, σσ. 121-123.

Andropulo	İşavro	Kolokianiti	Malsia	Pertonotari
Armongavli	İvlasi	Kondoro	Mandila	Pirpoti
Atanas	Kaça	Kondostavla	Manes	Planidoro
Ayopulo	Kakoliri	Kondoyanni	Manopulo	Plastara
Benato	Kalavuni	Kordora	Mavriki	Platendro
Bezarmo	Kalos	Kroki	Kukli?	Raniyari
Diminoyanni	Karayanni	Kuçura	Megalioti	Revandai
Frakla	Karkala	Kukli	Miratis	Senizora
Gavra	Kariteno	Kuli	Muso	Seridina
Gavrilopulo	Kartopulos	Laskari	Musto	Serino
Hartofilka	Karvavo	Lastara	Nikola	Simioni
Hlorilopulo	Karveki	Likoveniotsa	Nomikiri	Tomopulo
İlyapulo			Nomiko	Vuçara
İstanila	Katahornos	Lonbardopul	Notara	Yanako
İstefanopulo	Kavrari	o	Papaandropulo	Zirona
İstroniklo	Kavras	Malaviti	Pavlota	Zirvo
	Kervavos	Malosalis	Peraski	

Το 1461 ο παπάς του χωριού Δημήτρης είναι μέλος της οικογένειας Ανδρόπουλου και όπως φαίνεται από το 'παπα' που έχει προστεθεί το όνομα του, και ο πατέρας του εξασκούσε το ίδιο λειτούργημα. Επίσης έχει καταγραφεί ότι αυτή η οικογένεια κατείχε ένα μύλο, ότι για αυτόν το μύλο πλήρωναν φόρο πενήντα άσπρα (ακτσέ), άρα ότι ήταν σε καλή οικονομική κατάσταση. Οι οικογένειες Κορδονας, Παπαανδρόπουλος, Μανες, Καρτόπουλος και Λάσκαρης φαίνεται να ανήκουν στις εύπορες οικογένειες. Και αυτό επειδή η κάθε μια έχει και από ένα μύλο και δίνουν πενήντα άσπρα για τον κάθε ένα. Ο Λάσκαρης φαίνεται να έχει πεθάνει, αλλά τον μύλο εκμεταλλεύεται η χήρα γυναίκα του. Ότι υπάρχουν τόσοι πολλοί μύλοι, έξη σε ένα χωριό, έστω και αν ακόμα υπήρχαν περισσότερα από 142 'σπίτια' δεν εξηγείται εύκολα. Πάντως βλέπουμε ότι τον επόμενο αιώνα η Δημητσάνα φορολογείται με τον ειδικό φόρο του 'ρέσμ-η βατζ-ι βαζάρ' (resm-i bac-i bazar), δηλαδή με ένα φόρο που εισπραττόταν για τις αγορές/παζάρια. Αυτός ο φόρος αφορούσε χώρους που λειτουργούσαν σαν κέντρα για τις περιφέρειές τους. Από αυτά συμπεραίνουμε ότι η Δημητσάνα όχι μόνο ήταν ένα κέντρο όπου έστηναν αγορές για την περιοχή αλλά και είχε και τους μύλους όπου άλεθαν τα σιτηρά της περιοχής.

Βλέπουμε ότι οι οικογένειες των Νομικός, Κερβάβος, Γαβριλόπουλος, Κοκολήρης και Νοταράς αριθμητικά ήταν πολυπληθέστερες και ότι καταγράφηκαν στο κατάστιχο με περισσότερα από ένα 'σπίτι'. Όλες οι οικογένειες του χωριού όπως και οι άγαμοι άνδρες πλήρωναν τον φόρο του 'ισπεντσέ' στον Ελβάνογου Σηνάν Μπέη που κατείχε το τιμάριο του σαντζακιού του Μοριά, για λογαριασμό του κράτους. Γενικά το 1461 στο Μοριά ενώ από τα Αρβανίτικα 'σπίτια' και τους Αρβανίτες άγαμους άνδρες εισέπρατταν 20 άσπρα, από τα 'σπίτια' των Ρωμιών και από τους Ρωμιούς άγαμους άνδρες εισέπρατταν 25 άσπρα. Η αιτία είναι ότι οι Αρβανίτες ζούσαν σε ορεινά χωριά γενικά με λιγότερο από 50 'σπίτια', συχνότερα λιγότερα ακόμα και από 20. Ενώ οι Ρωμιοί ζούσαν κοντά στη θάλασσα ή στην εύφορη ενδοχώρα, σε μεγάλα χωριά όπου ευδοκίμοι και το εμπόριο. Πάντως, οι χήρες που ήταν κάτοχοι χωραφιών πλήρωναν έξη άσπρα ανεξάρτητα αν ήταν Αρβανίτισσες ή Ρωμιές. Το 1461 αν και δεν υπάρχει κανένα σημείωμα σχετικά με το αν η Δημητσάνα

ήταν ένα χωριό Ρωμιών ή Αρβανιτών, η φορολογία του ισπεντσέ εφαρμόστηκε σύμφωνα με αυτό που εφαρμοζόταν για τους Ρωμιούς. Δηλαδή τα 142 ‘σπίτια’ και οι 31 άγαμοι πλήρωσαν 25 άσπρα έκαστος. Η Δημητσάνα πλήρωσε συνολικά 10447 άσπρα και άλλα 4521 άσπρα ως φόρο ισπεντσέ. Η αναλογία του ισπεντσέ στο σύνολο που πλήρωσε η Δημητσάνα είναι 43%. Αυτή η αναλογία αποδεικνύει ότι η μεγαλύτερη πηγή εσόδων ήταν η οικογένεια η οποία έχει ένα χωράφι απαραίτητο για την αυτοσυντήρηση της και το οποίο καλλιεργούσαν με ένα ζεύγος βοδιών. Και αυτό επειδή εκείνη την εποχή όπου η παραγωγή βασιζόταν στην μυϊκή δύναμη, αυτή η δύναμη αντιστοιχούσε στο σημερινό τρακτέρ. Έτσι και ο άνθρωπος ήταν είχε οικονομική αξία για τις εκτάσεις προορισμένες στην καλλιέργεια. Αυτό βέβαια ίσχυε για όλη την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι δε άλλοι φόροι που πλήρωνε η Δημητσάνα το 1461 ήταν οι εξής: Τον ‘οσρ-η μπαγκάτ’ (ösr-i bagat) για τη σοδιά του σταφυλιού, τον οσρ-η χίντα (ösr-i hinta) για το σιτάρι, τον ‘οσρ-η σαήρ’ (ösr-i şair) για το κριθάρι, το ‘οσρ-η κετέν (ösr-i keten) για την παραγωγή του λινού, τον ‘οσρ-η κοζ’ (ösr-i koz) για τα καρύδια, τον ‘οσρ-η μεηβέ’ (ösr-i meyve) για τα φρούτα, τον ‘ρεσμ-η χαναζήρ’ (resm-i hanazır) για τους χοίρους και τον ‘ρεσμ-η χαμρ’ (resm-i hamr) για το κρασί.⁵⁵ Από τον φόρο των 3500 άσπρων για το σιτάρι που αναλογεί στη Δημητσάνα γίνεται φανερό ότι η κυριότερη παραγωγή της περιοχής ήταν το σιτάρι. Αυτό το προϊόν αναλογεί στο 33,5% του όλου φόρου. Άλλα προϊόντα που δεσπόζουν είναι το λινό που αντιστοιχεί σε 200 άσπρα και το κρασί σε 150 άσπρα. Είναι γνωστό ότι ο φόρος για το κρασί συναντάται σε μέρη όπου υπάρχουν ταβέρνες και κάποια μορφή αστικοποίησης.

Η Δημητσάνα η οποία το 1461 είχε 142 ‘σπίτια’, 13 άγαμους και 13 χήρες στην εποχή του Σουλτάνου Σουλεϊμάν (1520-1566), δηλαδή περίπου ένα αιώνα μετά, είχε 350 ‘σπίτια’ και 97 άγαμους, δηλαδή οι Δημητσανίτες από 754 έγιναν 1847 (περίπου). 1093 άτομα προστέθηκαν στο χωριό, δηλαδή ο πληθυσμός αυξήθηκε 150%. Ο δε φόρος ισπεντσέ στους αγρότες ο οποίος ήταν 25 δεν άλλαξε και 447 φορολογηθέντες πλήρωσαν συνολικά 11175 άσπρα. Παρόλο αυτό η αναλογία του φόρου του ισπεντσέ στο σύνολο των φόρων αυξήθηκε στο 48%. Το σιτάρι και το κριθάρι είναι τα βασικά της προϊόντα. Αυτά τα προϊόντα στα προηγούμενα κατάστιχα χαρακτηριζόταν ως ‘χιντά’ και ‘σαήρ’ αλλά σε αυτήν την νέα εποχή ονομάζονται ‘γκεντούμ’ (gendüm) και ‘τζέβ’ (cen). Αλλά πλέον παρατηρούνται και άλλα δημητριακά. Το σιτάρι εκτιμήθηκε τότε σε δέκα άσπρα το ‘κिलέ’. Αν και το ‘κिलέ’ διέφερε σε διάφορα μέρη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σάνταρτ θεωρείται αυτό της Κων/πολης. Ένα κिलέ της Κων/πολης είναι 24.215 κιλά.⁵⁶ Οι Δημητσανίτες πλήρωσαν με δέκα για κάθε κिलέ, δηλαδή 3000 άσπρα για 300 κिलέ. Αυτός ο φόρος στο οθωμανικό σύστημα ονομάζεται οσούρ (ösür), υπολογίζεται σε είδος και εισπράττεται σε χρήμα. Εκείνη την εποχή οι Οθωμανοί έπαιρναν το 1/8 ή 1/10 της παραγωγής. Αυτός είναι και ο λόγος που χρησιμοποιείται ο όρος ‘οσούρ’ που στα αραβικά σημαίνει 1/10. Στην χειρότερη περίπτωση αν δεχτούμε ότι εισπράχθηκε το 1/8 ως φόρος τότε η συνολική παραγωγή πρέπει να ήταν 2400 κिलέ ή 58 τόνοι σιτάρι. Αυτήν την εποχή παράγεται και κεχρί στην Δημητσάνα. Βλέπουμε να παράγεται και χόρτο για τα ζώα όπως και βρώμη. Αυτά φορολογούνται με φόρους που φέρουν το όνομα ‘γκιγιάχ’ (giyah) και ‘αλεφ’ (alef). Ο μούστος φορολογείται ως ‘σιρέ’ (şire). Ο μούστος μετράται με ‘μεντρε’ (medre) που αντιστοιχεί σε 10 κιλά και κοστίζει 20

⁵⁵ TT 10, σ. 123.

⁵⁶ *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300-1914*, επιμ Η. İnalcık – D. Quataert, Cambridge 1994, σ. 990.

άσπρα. Η Δημητσάνα πλήρωνε 1000 άσπρα για πενήντα ‘μεντρέ’. Οι δε μύλοι που καταγράφονται ως ‘ασιγαμπ’ (asiyab) από έξι αυξήθηκαν στους δέκα. Από κάθε μύλο που λειτουργεί ένα χρόνο εισπράττεται ένας φόρος των 60 άσπρων. Δίπλα στους μύλους βλέπουμε να υπάρχουν και εργαστήρια όπου κατασκευάζονται κάπες / ταλαγάνι (kebe?). Από αυτούς τους χώρους εισπράττονται 15 άσπρα τον χρόνο. Στην ζωοτροφία προστέθηκε και μελισσοκομία όπως και η κατασκευή μεταξιού. Το μεταξύ μετριόταν με την ‘λίντρα’ (lidre) η οποία αντιστοιχούσε σε μια ‘διρχέν’ (dirhem) ή σε τρία γραμμάρια. Ο φόρος φαίνεται να ήταν 60 άσπρα και η παραγωγή περίπου 24 κιλά.

Κάτι που παρατηρούμε στην εποχή του Σουλτάνου Σουλεϊμάν, στο κατάστιχο αριθμός 446, είναι ότι υπάρχουν πλέον μπαρουτόμυλοι.⁵⁷ Κάτοικοι της Δημητσάνας παράγουν μπαρούτι για κάστρα όπως Muton, Anabolu, Patra και Karitena. Οι Dimo Lobrila, Yorgi Gavra, Manol Gavra, Yorgi Anigto, Panayoto Lobera, Yoti Mitroti Gavra στέλνουν από 26 βουκί (ένα vuki=1.3 κιλά) στο Muton. Για αυτές τους υπηρεσίες αυτοί οι κάτοικοι απαλλάσσονται από κάποιους έκτακτους φόρους όπως και από τον ισπεντσέ. Έτσι και οι Yani Filipo, Dimo Karkala, Nikola Dimoyanni, Yanni Plastro, Divra Pano, οι αδελφοί Kavalari, Yanni Karkala, Yani Lombardopulo, Yanni İstefanopulo, Tetoki Vuçara, İstemati Lombardopulo προμηθεύουν μπαρούτι στο οχυρό του Muton.

Κάτοικοι της Δημητσάνας όπως οι Nikola Palasira, İstemati Palasira, İstemati Kasa, İstemati Moskito, Aleksandro Gavra, Dimo Birmo προμηθεύουν από 25 ‘βουκί’(οκά) μπαρούτι στο οχυρό του Anabolu. Κάτοικοι δε της Δημητσάνας όπως οι Yani Birmo, Diçi Lubara, Mihal Eflako, Yanni Nikola Sergopulo, Yorgi Yanni Sergopulo προμηθεύουν από 15 ‘βουκί’ μπαρούτι στο οχυρό της Patra. Οι κάτοικοι Todoro İstefanopulo, Mihal Vuçara, Aleksandro Veledeş (ο γιος του Mihal Vuçara) προμηθεύουν από δέκα πέντε βουκί μπαρούτι στο νέο φρούριο που είναι συνδεδεμένο με το φρούριο της Πατρας. Οι Δημητσανίτες Nikola Nikefor, Nikola Kutulo, Nikola Karkala, Doti Karkala, Moni Kaçiya, Yorgi Karkala, Todoro Karkala, Aleksandro Gavra παραδίδουν από 26 βουκί στην Πάτρα και οι Kumono Simioni, Yorgi İstanapulo, Yanni Lumi, Dorzi Lombarkopulo από δώδεκα στην Καρύταινα. Οι Yanni Gavriyanopulo και Andoniko Gavra έχουν καταγραφεί ως αποσπασμένοι (müsellem) βοηθοί στρατιώτες όπως και οι υπόλοιποι που παραδίδουν μπαρούτι με την διαταγή του Σουλτάνου. Αυτοί ήταν απαλλαγμένοι από τους φόρους του ισπεντσέ και κάθε είδος έκτακτους φόρους.

Το τελευταίο κατάστιχο που θα παρουσιάσουμε εδώ είναι της εποχής του Σουλτάνου Σελιμ Β’, δηλαδή του 1566-1574. Σε αυτή την εποχή ο φόρος που πλήρωνε η Δημητσάνα από 23300 που ήταν στην εποχή του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή έφτασε στα 35500 άσπρα.⁵⁸ Στον αριθμό των ‘σπιτιών’ πάντως βλέπουμε μια ελάττωση. Ως Χριστιανοί υπάρχουν 168 ‘σπίτια’ και 137 ‘άγαμοι’. Ένας λόγος αυτής της πληθυσμιακής μείωσης είναι ότι ορισμένοι Δημητσανίτες ήταν ‘αποσπασμένοι’ (müsellem), εργαζόταν στα μπαρούτια και είχαν εισαχθεί στην τάξη των βοηθητικών στρατιωτών, και είχαν εξαιρεθεί από τους κατοίκους που πλήρωναν τον φόρο ισπεντσέ. Αυτό φαίνεται και από το ότι βλέπουμε τους πατέρες αυτών των αγάμων να παρουσιάζονται και αυτοί ως προμηθευτές μπαρουτιού και να δίνουν μπαρούτι στην

⁵⁷ TT 446, σσ. 356-357.

⁵⁸ TT 560, σ. 27.

Καρύταινα κάθε χρόνο. Πάντως για λόγους που δεν ξέρουμε παρατηρείται μια ελάττωση του πληθυσμού σε ένα σύντομο διάστημα. Ένας λόγος θα μπορούσε να ήταν ο πόλεμος της Κύπρου το 1571 ή η ναυμαχία της Ναυπάκτου. Δεν έχουμε όμως αποδείξεις που να τεκμηριώνουν αυτό αυτή την στιγμή.

Επίσης παρατηρούμε και εξελίξεις που δείχνουν ότι η Δημητσάνα μεγαλώνει και ως οικισμός. Βλέπουμε δύο νέους οικισμούς να προσθέτονται. Αυτοί φέρνουν τα ονόματα *Zatuna* και *Paleohor*. Στον πρώτο υπάρχουν 15 ‘σπίτια’ και 2 ‘άγαμοι’ και στο δεύτερο 33 ‘σπίτια’ και 5 ‘άγαμοι’. Οι υπόλοιποι καταγράφονται στο κέντρο της Δημητσάνας. Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό της Δημητσάνας είναι ότι παρατηρούνται μουσουλμάνοι στο χώρο, κάτι που δεν το βλέπουμε παλαιότερα. Ο αριθμός τους είναι μόνο τρεις και αυτοί είναι οι *Hizir bin* (γιος του) *Mustafa*, *Ahmet bin Abdullah*, *Yusuf bin Abdullah*. Οι δύο από αυτούς θα μπορούσαν να θεωρηθούν παλαιοί κάτοικοι της περιοχής, όπως προκύπτει από τα ονόματα των πατέρων τους και την παράδοση καταγραφής των οθωμανικών αρχείων.⁵⁹ Μια άλλη ιδιαιτερότητα είναι ότι αυτοί οι τρεις μουσουλμάνοι έχουν δικά τους ιδιόκτητα χωράφια. Εδώ βλέπουμε και κάτι νέο: αν και μόνο ένας αυτός ο ιδιοκτήτης, κάποιος με τον τίτλο ‘μπάστινα’ (*baştina*) έχει ιδιόκτητα χωράφια όπως και οι μουσουλμάνοι.⁶⁰

Αυτήν την εποχή οι οικογένειες της Δημητσάνας που προμήθευαν μπαρούτι ήταν οι εξής: οι *Arsubata*, *İstiliptoti*, *Manes*, *Plastan*, *Gavra* για το φρούριο *Muton*; οι *Manes* για την *Karitena*; οι *Mavra*, *Androni Moreni Ardiye*, *Vuçara* για το φρούριο *Anabolu*; οι *Sergopulo*, *Anbari*, *İstroniklo*, *Kondoyanni* για το φρούριο *Patra*.

Έσοδα και πληθυσμιακές αλλαγές στη Δημητσάνα τα χρόνια 1461-1574

Μη-μουσουλμάνοι	1461	1520-66	1566-74
‘Σπίτια’	142	350	168
Άγαμοι	31	97	137
Χήρες	13		
<i>Baştina</i>			1
<i>Μαχαλάς</i>			<i>Zatuna</i>
			<i>Paleohor</i>
‘Σπίτια’ μουσουλμάνων			3
Έσοδα (σε άσπρα)	10447	23300	35500

Όπως γίνεται κατανοητό από τον παραπάνω πίνακα σε περίπου εκατό χρόνια ο πληθυσμός της Δημητσάνας αυξάνεται στα χρόνια 1461-1574. Αυτή η αύξηση φαίνεται καλύτερα στα έσοδα από τους φόρους. Τα έσοδα τριπλασιάζονται. Αυτή η αύξηση θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα όχι μόνο της γενικής οικονομικής βελτίωσης που παρατηρείται σε όλο τον χώρο της Μεσογείου αλλά και της *Pax Otomana* που

⁵⁹ Το όνομα *Αμπντουλλάχ* (*Abdullah*), που σημαίνει ‘υπηρέτης του Θεού’ το έπαιρναν πολύ συχνά αυτοί που εξισλαμιζόταν (ΗΜ).

⁶⁰ Οι Χριστιανοί καλλιεργούν τα χωράφια τους αλλά νομικά όλα τα εδάφη ανήκουν στον Σουλτάνο (το κράτος). Υπάρχουν λίγες εξαιρέσεις και αυτά τα ιδιόκτητα εδάφη, τα οποία και μπορούν να μεταβιβαστούν, ονομάζονται ‘μπάστινα’ – από τα σλαβικά που σημαίνει ‘πάτρια’ (ΗΜ).

έγινε αισθητή όχι μόνο στο Μοριά αλλά σε όλα τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Παράρτημα

Μεταγραφή (σε λατινικούς χαρακτήρες) των αρχείων σχετικά με την Δημητσάνα.

ΤΤ 10

Varak 157/121

Karye-i Dimiçana, hassa-i mirliva

- 1- Papa Dimitri Papa Andropulo, Yorgi biraderi o, Mavriki Papa Andropulo, Yorgi biraderi o, Nikola Kervavos?;
- 2- Yorgi birader-i o, Tetoki birader-i o, Pavlos Kervavos, Nikola Revandaia, Teodoris Revandaia;
- 3- Yanni birader-i o, Manol Peraski, İstimati Kalokianiti, Yorgi Kondoro, Yanni veled-i o;
- 4-, Dimitri birader-i o, Yorgi veled-i o, Tetoki İşavro, Teodoris Kavras;
- 5- Yanni İlyapulo, Nikola veled-i o, Petro İlyapulo, Manol Benato, Teodoris veled-i o;
- 6- Manol Plastara, İstimad birader-i o, Yorgi Plastara, Yorgi Benato, Mihal Nomiko;
- 7- Mavriki Kukli, Nikola Kaçura, Hristofora veled-i o, Dimitri İstefanopulo, Manol birader-i o;
- 8- Tetoki Vuçara, Mihal Kavra, Kosta birader-i o, Anaginos Nomikos, Nikifor Nomiko;
- 9- Yorgi Andropulo, Vasil Malaviti, Kondostavla Manes, Yanni Manes, Tetoki veled-i o;
- 10- Petros Benato, Yanni Vuçara, Manol Pertontari, Tetoki Nomiko, Anagnosti Frakla;
- 11- Yanni Kondoyanni, Petros Karvavos, Teodoris Karkala, Yanni birader-i o, Mihal Notara;
- 12- Manol veled-i o, Vasil Senizora, Nikola birader-i o, Teodoris Nomikos, Manol Katahornos;

Varak 122

Tetimme-i karye-i Dimiçana, el-mezkur.

- 1-, Tetoki birader-i o, Dimitripulo, Manol
- 2-, Nikola birader-i o,, Mihal Karayanni,
- 3- Nikola birader-i o, Kosta Gavrilopulo, Yorgi Gavrilopulo, Yorgi Musto, Teodoris veled-i Musto;
- 4- Dimitri Tomopulo, Tetoki veled-i o, Petro veled-i o, Vasil Kavvari,
- 5- Yanni Kariteno, Vasil Gavrilopulo, Aleksı Gavrilopulo, Vasil Gavrilopulo, Mihal Gavrilopulo;
- 6- Dimitri Gavrilopulo, Yanni Muso, Nikola Platendro, Yanni Kakoliri, Teodoris Kaças;
- 7- Mihal Malosalis, Nikola Kroki, İstimadi Zirvo, Aleksı İstroniklo, Teodoris
- 8- Yorgi Armongavli, Papas Zirvo, Teodoris veled-i o, Anagnos Serino, Leo Zirvo;
- 9- Teodoris Simioni, Yorgi Simioni, Yanni birader-o, Yanni Simioni, Yanni Raniyari;
- 10- Teodoris Atanas, Yanni veled-i o, Leo Megalioți, Nikola Gavrilopulo, Pirpoti;
- 11- Yorgi İstanila, Dimitri İvlasi, Yorgi İvlasi, Dimitri Lonbardopulo, Nikola Gavra;

- 12- Manol veled-i o, Yorgi veled-i o, Yanni veled-i o, Teodoro İstefanopulo, Tetoki birader-i o;
- 13- Mihal Lanbardopulo, Mihal Diminoyanni, Tetoki Kalavuni, Diakomi Mandila, Mihal Kakoliri;
- 14- Pavlo Megalipoti, Mihal Atanas, Sani Armongavli, Teodoris Megalioti, Yanni Kalos;
- 15- Dimitri Dimoyanni, Leo hiş-i o, Teodoris Kartopulos, Manol hiş-i o, Yanni hiş-i o;
- 16- Androniko Dimoyanni, Nikola Notara, Nikola Karvavo, Yorgi Kukli, Yorgi Nikola Mücerredan
- 17-Manopulo, Nikola, Yanni Papaandropulo mücerred, Andria Ayopulo mücerred, Sani Lastara mücerred;
- 18- Yanni Kavra, mücerred, Mihal Nomiko mücerred, Leo Manes mücerred, İstimati Yanako mücerred, Yorgi Vuçara mücerred;

Varak 123

Tetimme-i karye-i Dimiçana, el-mezbur, hassa-i mirliva

- 1- Katurahnos mücerred, Olos Pavlota mücerred, Tetoki Armogavli mücerred, Tetoki Kaça mücerred, Mihal Miradis mücerred;
- 2- Pavlos Kakoliri mücerred, Yorgi Kariteno mücerred, salmo Hlorilopulo mücerred, Nikola Gavrilopulo mücerred, Yanipulo mücerred;
- 3- Kosta Kuli mücerred, Mihal Planidoro mücerred, Leo Kokoliri mücerred, Nikola Malosalis mücerred, Teodoris Karveki mücerred;
- 4- Dimitri İstroniklo mücerred, Yorgi Simioni mücerred, Tetoki Simioni mücerred, Yorgi Megalipoti mücerred, Nikola Armongavli mücerred;
- 5- Mihal Pirpoti mücerred, Sevani Pirpoti mücerred, Dimitri Kondoyanni mücerred, Bive-i Yanni Karkala, Bive-i Hartofilka;
- 6- Bive-i İstrato Bezarmo, Bive-i Tomayiri Laskari, Bive-i Likoveniotsa, Bive-i Zirona, Bive-i Seridina;
- 7- Bive Manita, Bive-i Nomikiri Tetoko, Bive-i Dimitri Nomiko, Bive-i Manol Nomiko, Bive-i Teodoro Malsia
- 8- Bive-i Kavas Pertontari;

Hane 142

Mücerred 31

Bive 13

Hasıl 10447

An ispençe 4521

Öşr-i bagat 1120

Öşr-i hinta 3500

Öşr-i şair 548

Öşr-i koz 82

Öşr-i meyva 15

Resm-i hanazır 4

Resm-i hamr 150

Öşr-i ketan 200

Mülk-i Papa Dimitri Papa Andropulo der karye-i mezkur,

asiyab 1 resm 50

Mülk-i Yorgi Kordoro, der karye-i mezkur,

asiyab 1,

resm 50

Mülk-i Tani Papaandropulo, der karye-i mezkur, resm 50	asiyab 1,
Mülk-i Kondostavla Manes, der karye-i mezkur, resm 50	asiyab 1,
Mülk-i Bive-i Tomayiri Laskari, der karye-i mezkur, resm 50	asiyab 1,
Mülk-i Todoris Kartopulos, der karye-i mezkur, resm 50	asiyab 1,

TT 446

Varak 353

Karye-i Dimiçana, tabi-i Karitena

Hane 350

Mücerred 97

Müselleman

Barutgah-ı karye-i Dimiçana

Dimo Loblila, Yorgi Gavra, Manol Gavra, Yorgi Anigto, Panayoto Lobera, Yoti Mitroti Gavra

Mezkurlar Muton kalesine yirmialtışar vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müselleman olmak için emr-i hümayun verilmeyin defter-i cedide kayd olundular.

Yani Filipo, Dimo Karkala, Nikola Dimoyanni, Yanni Plastro, Divra Pano, Kavalari birader, Yanni Karkala, Yani Lombardopulo, Yanni İstefanopulo, Tetoki Vuçara, İstemati Lombardopulo

Mezkurlar Muton kalesine yirmialtışar vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müselleman kayd olundular.

Nikola Palasira, İstemati Palasira, İstemati Kasa, İstemati Moskito, Aleksandro Gavra, Dimo Birmo

Mezkurlar Anadolu kalesine yirmibeşer vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müselleman olmak için emr-i hümayun verilmeğın defter-i cedide kayd olundular.

Yani Birmo, Diçi Lubara, Mihal Eflako, Yanni Nikola Sergopulo, Yorgi Yanni Sergopulo

Mezkurlar Balyabadra kalesine onbeşeri vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müselleman kayd olundular.

Todoro İstefanopulo, Mihal Vuçara, Aleksandro vелеdeş Mezkurlar Balyabadra kalesına tabi Burgaz-ı cedide onbeşer vukiye barut-ı siyah vermekle ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müselleman kayd olundular. Elllerinde olan emr-i şerif üzere.

Nikola Nikefor, Nikola Kutulo, Nikola Karkala, Doti Karkala, Moni Kaçiya, Yorgi Karkala, Todoro Karkala, Aleksandro Gavra

Mezkurlar Balyabadra kalesına yirmialtışar vukiye barut-ı siyah vermekle cizyeden ve ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müselleman kayd olundular. Elllerinde olan emr-i şerif üzere.

Kumono Simioni, Yorgi İstanapulo, Yanni Lumi, Dorzi Lombarkopulo Karitena kalasına sal be sal onikişer vukiye barut-ı siyah virmeğin şartıyla cizye ve ispençe ve tekalif-i mezburuden müselleme olduğuna ellirinde emr-i hümayun Müselleme kayd olundular.

Yanni Gavriyanopulo, Andoniko Gavra Mezkur zimmiler

Hasıl 23300
İспенçe 11175
Resm-i giyah 1300
Gendüm, keyl 300 kıymet 3000
Cev keyl 100, kıymet 600
Cavdar 100 kıymet 600
Erzen keyl 50 kıymet 300
Alef keyl 30 kıymet 130
Öşr-i ceviz keyl 10 kıymet 100
Şıra medre 50 kıymet 1000
Resm-i karış 50
Öşr-i pirinkok 50
Ketan ve kendir 25 kıymet 100
Asiyab bab 10 kıymet 600
Asiyab-ı kebe, bab 4 kıymet 60
Harir lidre 6 kıymet 360
Resm-i küvvare 18
Resm-i hanazır 205
Resm-i meyhane 110
Resm-i otlak 70
Resm-i meyve 30
Niyabet ve resm-i arusi 290
Mahsul-i çayır fi sene 180
Mahsul-i bac ve bazar 120
Mahsul-i çayır, karye-i Oreş 340
Resm-i dönüm ba timar-ı müselleman bab 15 kıymet 60
Resm-i kurutmalık 1300
Resm-i bostan 700

TT 560
Sayfa 25

Karye-i Dimiçana
Müslim 3
Hane 120
Mücerred 127
Baştına 1

Müselleman-ı kale-i Muton

Yanni..., Nikola velleş, Todori Arsubata, İştılipoti Mihal Manes, Yorgi biraderes, Yanni İstemati Plastan, Nikola veledes, Nikola Dimoyanni Gavra,veledes

Mezkurun zimmilerin ellerinde padişahımız eaze allahu ensarehu hazretlerinden hükm-i şerifleri vardır ki Muton kalesine sal ve sal yüz vukiye barut-ı siyah verüb ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemlerdir.

Müselleman-ı kale-i Karitena
Yorgi Nikola Manes, Lumi Manes,
Mezkurun zimmiler babaları müsellemler olup kendüler her birisi sal be sal Karitena kalasına yirmi vukiye barut-ı siyah verir. İspençe ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemlerdir.

Müselleman-ı kale-i Anabolu
Lukomozona? Manol Mavra, Androni biraderes, Nikola Moreni Ardiye, Kostadin Yanni Vuçara

Mezkurun zimmiler Anabolu kalasına sal be sal her biri onar vukiye barut-ı siyah verüb ispençeden ve avarız-ı divaniyeden muaf ve müsellemlerdir.

Mahalle-i Zatuna
Hane 15
Mücerred 2

Müselleman-ı kale-i Balya Barda
Yanni Nikola Sergopulo, Yorgi Yanni Nikola Sergopulo, Kiryano Yanni Anbari, Nikola Panayoto İstroniklo, Yorgi biraderes, Yanni Kondoyanni

Mezkurun zimmiler Balya Barda kalasına yüz yirmi beş vukiye barut-ı siyah verüb ispençeden ve avarız-ı divaniyeden ve tekalif-i örfiyeden muaf ve müsellemlerdir.

Mahalle-i Paliohor
Hane 33
Mücerred 5

Yekun
Hane-i Müslim 3, Çift 3
Hane 168

Mücerred 137
Baştına 1

Hasıl 35500
Resm-i çift 66
İспенçe 5100
Resm-i giyah 673
Gendüm keyl 633 kıymet 6330
Cev keyl 388 buçuk kıymet 2331
Cavdar keyl 347 kıymet 2082
Erzen keyl 131 kıymet 786
Alef keyl 22 kıymet 88
Cevz keyl 10 buçuk kıymet 155
Şire medre 133 kıymet 3990
Öşr-i pirinkok 135
Öşr-i Keten ve kendir 65 kıymet 260
Asiyab bab 9 fi 60 resm 540
Asiyab bab 5 fi 15 resm 275
Resm-i karış 269
Öşr-i 15 buçuk kıymet 930
Resm-i küvvare 221
Resm-i hanazır 222
Resm-i 280
Niyabet ve resm-i arus 910
Mahsul-i çayır kıymet 70
Resm-i otlak 113
Resm-i kurutmalık 672
Resm-i bostan 336
Mahsul-i bac-ı bazar resm 300